

Legal techs betydning for advokaters og juridiske rådgiveres erstatningsansvar

The impact of legal tech on the liability assessment of lawyers and legal advisers

Kandidatspeciale

Vejleder: Marie Jull Sørensen

Dato: 19. maj 2021

Martin Faurholt Møller (20164314)

Jacob Madsen (20164493)

**AALBORG
UNIVERSITET**

Abstract

This master's thesis aims to examine how the use of legal tech in the advisory process can affect the liability assessment of legal counsellors. At first, it is analyzed whether there is a differentiated liability assessment for the two operators of the market for legal counselling, lawyers, and legal advisers. Firstly, this is perceived from a function determined liability norm. The decisive factor for the liability assessment is the nature of the service provided to the client. This stands in contrast to the status determined liability norm, where the decisive factor is the profession of the advisor. The master's thesis finds that there is precedent that both of these liability norms are used. The function determined liability norm is found however to be the starting point in the liability assessment. The status determined liability norm appears to be less common, and it is only applied as an exception. The defining operator on the legal market thus far are lawyers, and for that reason they have determined what the contents of adequate counseling is. It is therefore concluded as a predominant general rule that the liability assessment of legal advisors is based on the same standard as the liability assessment of lawyers.

In chapter 4 it is then examined whether the usage of legal tech characterized as professional solutions can modify the liability assessment. The liability assessment and the modifications are largely unaffected by the usage of legal tech. The master's thesis thus concludes that it has no bearing on the liability assessment, whether the legal advice is based on professional solutions or not.

In chapter 5 it is examined how the usage of legal tech characterized as self-service solutions affects the liability assessment. The master's thesis analyzes if the advice given by self-service solutions constitutes counselling as defined in the Danish Legal Counselling Act and as defined in the legal literature. The master's thesis concludes that the term "counseling" requires a certain amount of customization towards the individual client. Advice from self-service solutions is therefore often defined as counselling. It is hereafter examined whether the liability is assessed from an objective standpoint or if the agreement of the parties has any bearing on the liability assessment. It is concluded that the basis for the liability assessment consists of both objective professional standards for the service and the contract.

Overall, the master's thesis concludes that legal tech does not affect the liability assessment to a large degree, and thus far the legislation keeps up with technological developments in our society.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 – Indledning	5
1.1. Problemformulering	6
1.2. Afgrænsning	6
1.3. Metode	7
1.4. Disposition	10
Kapitel 2 – Introduktion til erstatningsreglerne	11
2.1. Betragtninger om legal tech løsninger	11
2.2. Ansvar	13
2.3. Professionsansvar	14
2.4. Rådgiveransvar	17
2.5. Lov om juridisk rådgivning	19
2.6. Advokatansvar	21
2.7. Advokatetiske regler	23
Kapitel 3 - Juridiske rådgiveres ansvar	25
3.1. Funktionsbestemt	25
3.2. Statusbestemt	29
3.3. Nuancering af ansvarsnormen	32
3.4 Delkonklusion	38
Kapitel 4 - Professionelle løsninger	41
4.1. Advokatens erstatningsansvar	42
4.2. Modifikationer til advokaters erstatningsansvar	45
4.2.1. Indsats- og resultatforpligtelser	45
4.2.2. Klare og uklare retsforhold	46
4.2.3. Betydningen af god skik	48
4.2.4. Specialist- og generalistbetragtninger	51
4.2.5. Klientens berettigede forventninger	53
4.3. Delkonklusion	55
Kapitel 5 - Selvbetjeningsløsninger	56
5.1. Ansvarssubjektet	56
5.2. Fastlæggelse af rådgivning	57

5.3. Opdrag og Indskrænkning	63
5.4 Rådgiverens ansvar	68
5.5 Honorarets betydning for ansvarsbedømmelsen	71
5.6. Delkonklusion	73
Kapitel 6 - Konklusion	75
Litteraturliste	78
Bilagsoversigt	81
Antal anslag.....	82

Kapitel 1 – Indledning

I takt med den teknologiske udvikling vil der opstå flere automatiserede processer, som traditionelt er blevet udført manuelt. Den øgede automatisering afspejler sig inden for en række forskellige brancher og er utvivlsomt højaktuel. Dette kandidatspeciale vil undersøge ansvaret for automatiseringens og digitaliseringens indryk i juridiske ydelser og rådgivning.

Legal tech kan defineres som brugen af teknologi til at levere juridisk bistand. Sådanne automatiserede teknologiske løsninger må anses velegnet til brug i den juridiske branche. Tidskrævende opgaver, som advokater tidligere har brugt manuelle ressourcer til, kan nu udføres ved hjælp af automatisering og maskinindlæring på kortere tid og med færre omkostninger til følge. Ydermere frigør teknologien juridiske rådgivere til at påtage sig andre opgaver såsom at møde i retten, rådgivning af klienter og forhandling af aftaler.

Det er vurderet, at det juridiske teknologimarked, legal tech, i 2019 genererede en omsætning på USD 17,32 milliarder globalt. Samtidig forventes den globale markedsstørrelse for legal tech at nå USD 25,17 milliarder i 2025.¹ Når legal tech markedet vokser så betydeligt i de kommende år, må det formodes, at værktøjerne i høj grad vil forbedre og ændre den måde, hvorpå juridisk bistand leveres virksomhed-til-forbruger og virksomhed-til-virksomhed. Legal techs indtog må forventes at afføde bl.a. erstatningsretlige problemstillinger i forhold til fejl i teknologien eller i brugen af den (fordi brugeren ikke kunne vide andet), når det afstedkommer tab for modtagerne af rådgivningen.

Udviklingen af legal tech kan medføre en mangfoldighed af juridiske problemstillinger. Dette kandidatspeciale udgør en undersøgelse af retstilstanden med det formål at afdække, hvorledes eksisterende lovgivning og retspraksis regulerer erstatningsansvaret for anvendelsen af legal tech.

¹ Alsop (2020)

1.1. Problemformulering

Dette kandidatspeciale undersøger den erstatningsmæssige retsstilling for tab som følge af mangelfuld juridisk bistand baseret på legal tech.

Legal tech løsninger kan være rettet til rådgivere og juridiske beslutningstagere, der inddrager teknologien i det resultat, de leverer. Dette betegnes i det følgende som *professionelle løsninger*.

Legal tech løsninger kan ligeledes være rettet direkte til slutbrugeren (en forbruger eller virksomhed), der opnår at modtage råd, aftaler eller andre dokumenter, konfliktløsning mv. Dette kaldes i det følgende *selvbetjeningsløsninger*.

Specialet analyserer relevante erstatningsretlige problemstillinger, som udspringer af de ovennævnte type løsninger.

1.2. Afgrænsning

Kandidatspecialet vil alene behandle *ansvarsgrundlaget* og således ikke hvilke beføjelser, parterne herefter kan have adgang til. Dette betyder, at der afgrænses fra behandling af de øvrige erstatningsbetingelser, tab, kausalitet og adækvans.

Kandidatspecialet tager udgangspunkt i legal tech løsninger, hvor en given juridisk opgave udføres af eller med assistance fra en sådan løsning, der ellers traditionelt udføres af en advokat eller juridisk rådgiver. Der vil således ikke indgå en behandling af problemstillinger, der kan udspringe af eksempelvis offentlig ret og myndighedsudøvelse, der benytter sig af legal tech.

Indførelsen af databeskyttelsesforordningen har medført en lang række *persondataretlige problemstillinger* i alverdens juridiske discipliner. Området for legal tech er ingen undtagelse. Tværtimod må legal tech være underlagt store krav til den tekniske indretning af teknologien for at være GDPR-compliant. Dette findes dog ikke at være relevant for kandidatspecialets problemformulering, idet GDPR-compliance ikke relaterer sig til regulering af erstatningskrav

mellem klient og rådgiver. Denne fremstilling vil således ikke beskæftige sig med, hvordan legal tech reelt skal udformes for at være i overensstemmelse med reglerne i GDPR, ligesom der i sin helhed vil ske en afgrænsning fra det databeskyttelsesretlige område.

Da kandidatspecialet i vidt omfang beskæftiger sig med reglerne om advokatansvar, kan der opstå problemstillinger vedrørende advokatens *disciplinæransvar*. Advokatnævnet fungerer som disciplinærinstans for advokaten, idet de tildeler disciplinære sanktioner i medfør af de advokatetiske regler pkt. 2.2. Kandidatspecialets fokus er imidlertid de erstatningsretlige problemstillinger. Eventuelle problemstillinger vedrørende disciplinæransvaret vil derfor ikke blive behandlet.

Rådgiveren har i et vist omfang en pligt til at sikre sig mod, at en kunde kan disponere til skade for sig selv. Det er imidlertid ikke utænkeligt, at der kan fremkomme et tab som følge af, at brugeren af legal tech løsningen benytter den forkert. Det kan eksempelvis forekomme, hvis brugeren indtaster forkerte oplysninger eller lignende i en selvbetjeningsløsning. Såfremt en sådan situation opstår, vil betragtninger om egen skyld og accept af risiko kunne være relevante. Disse betragtninger vil imidlertid ikke blive behandlet i dette kandidatspeciale.

Der vil ikke indgå en undersøgelse af retsstillingen mellem rådgiveren og udbyderen af legal tech-løsningen. Denne situation vil som oftest bero sig på et almindeligt mangelsansvar, hvilket ikke er genstand for analyse i dette kandidatspeciale.

1.3. Metode

Kandidatspecialet vil analysere og beskrive gældende ret, *de lege lata*. Den anvendte metode er således den retsdogmatiske metode.² Ved anvendelsen af denne metodiske tilgang tilsigter dette kandidatspeciale at analysere, hvorledes retstilstanden er for tab, som følger af mangelfuld rådgivning baseret på legal tech. Gældende ret må som begreb i denne henseende forstås som den ret, der på baggrund af retspraksis, lovgivning og øvrige retskilder må anses som sandsynlig, da kandidatspecialets tema hovedsagelig er ureguleret.

² Munk-Hansen (2018), s. 64

Den retsdogmatiske metode skal anses separat fra den juridiske metode, idet sidstnævnte anvendes i praktisk opgaveløsning ved en sammenholdelse af faktum og jus for at nå et konkret resultat. Denne proces betegnes retlig subsumption.³ Kandidatspecialet søger derimod ved en systematisk, transparent og metodisk tilgang at fastlægge den nuværende retstilstand ud fra problemformuleringen.⁴ Kandidatspecialet benytter dog også i begrænset omfang den juridiske metode.

Retsdogmatikkens undersøgelsesobjekt udgør en mangfoldighed af materiale, som har varierende betydning afhængig af det retsområde, der undersøges. I den forbindelse bemærkes, at der består et retskildehierarki inden for det materiale, nærværende speciale vil anvende. Den hierarkiske struktur anses forskelligt af forfattere i retslitteraturen.⁵ Der må imidlertid tiltrædes en rangfølge af retskilderne og deres retskildemæssige værdi, hvorefter der tages udgangspunkt i den traditionelle definition af retskilder. Retskilderne defineres således som lovgivning, retspraksis, sædvaner samt forholdets natur.⁶ Retslitteratur vil desuden også indgå i dette kandidatspeciale. På trods af at retslitteratur ikke kan betegnes som en retskilde, anvendes det alligevel til at beskrive gældende ret. Sammenholdelsen af forskellig retslitteratur kan undertiden styrke den retlige argumentation.⁷ Litteraturen er dermed et vigtigt element i fastlæggelsen af gældende ret, da den blandt andet bidrager med forskellige fortolkninger og udlægnings. Kandidatspecialet bruger navnlig litteraturen til fastlæggelse af de principper, der gælder i forskellige retsregler.

Der er tale om en erstatningsretlig undersøgelse, hvorfor den i høj grad baserer sig på retspraksis omkring erstatning, da erstatningsreglerne er skabt i retspraksis. Dette kan medføre en vis usikkerhed i kraft af, at det, der sædvanligvis er kendt inden for visse handlinger, kan være anderledes inden for området for legal tech. Det bemærkes dog, at den eksisterende retspraksis ikke flugter nøjagtig med kandidatspecialets emne, hvorfor en del inddraget praksis anvendes som fortolkningsbidrag og til tider ved en analog fortolkning. Kandidatspecialets

³ Munk-Hansen (2018), s. 195

⁴ Ibid, s. 204

⁵ Bryde Andersen (2002), s. 133ff og Munk-Hansen (2017), s. 17

⁶ Evald (2019), s. 18

⁷ Munk-Hansen (2018), s. 374

undersøgelse vil således have basis i et ulovreguleret område.⁸ Det må videre anføres, at retspraksis utvivlsomt har retskildemæssig værdi, idet der heraf kan udledes en vis normativ effekt. Det hovedsageligt ulovbestemte grundlag, kandidatspecialet beskæftiger sig med, må således anskues ud fra en betragtning om, at retspraksis er bredt anvendeligt i forhold til afdekningen af den gældende retstilstand.⁹

Kandidatspecialet benytter undertiden forarbejder til love. Forarbejder anvendes efter dansk retskildeteori som fortolkningsbidrag til forståelsen af loven. Selvom mange love indeholder bestemmelser, der definatorisk afklarer forskellige begreber anvendt i loven, er dette ikke altid tilfældet. Forarbejderne benyttes i dette kandidatspeciale eksempelvis til fortolkning af begrebet 'rådgivning'.

Der inddrages ligeledes praksis fra Forbrugerombudsmanden. Udtalelser og kendelser fra Forbrugerombudsmanden udgør ikke en bindende retskilde, hvorfor domstolene ikke er bundet af Forbrugerombudsmanden udtalelser. De indgår dog ofte i den retlige argumentation ved domstolene, og de får således en vis værdi for fastlæggelsen af gældende ret. Derfor anvendes de, hvor det er relevant.

Som det beskrives nedenfor, er juridiske rådgivere og advokater underlagt en regel om, at de skal udføre deres hverv samvittighedsfuldt, med grundighed og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv tilsiger. Dette er nedfældet som *god skik for juridisk rådgivning* og *god advokatskik* i henholdsvis lov om juridisk rådgivning § 2, stk. 1 samt retsplejelovens § 126, stk. 1. Reglerne er udtryk for normer for god skik. God skik udgør en *retlig standard*. De relaterer sig således til de krav, der stilles til erhvervsdrivende fagpersoners adfærd og ydelser, samt hvad der med rimelighed kan forventes af dem. Der er tale om sædvaner, som kan være medvirkende til at afgrænse de handlinger eller undladelser, der ikke er erstatningspådragende.¹⁰

⁸ Gomard (2002), s. 23

⁹ Munk-Hansen (2018), s. 330f

¹⁰ Ibid, s. 354f.

1.4. Disposition

For at undersøge retsstillingen for ansvar ved anvendelse af legal tech som defineret i problemformuleringen, er det nødvendigt at inddele fremstillingen i forskellige kapitler. Følgende vil derfor danne grundlag for kandidatspecialets struktur.

Efter i dette kapitel at have opstillet problemformuleringen for kandidatspecialet og afgrænset denne, følger kapitel 2, som først og fremmest redegør for legal tech som fænomen, samt hvorledes sådanne softwareløsninger forekommer. Herudover redegøres der for relevante erstatningsretlige regler samt de advokatetiske regler og reguleringen for juridisk rådgivning generelt.

Kapitel 3 vil analysere, om ansvaret for juridiske rådgivere generelt adskiller sig fra advokatansvaret. Der vil navnlig indgå en analyse af lov om juridisk rådgivning samt professionsansvaret og de hertil hørende funktionsbestemte og statusbestemte ansvarsnormer.

Kapitel 4 vil analysere den situation, hvor en klient henvender sig til rådgiveren med en opgave, og rådgiveren benytter sig af legal tech, en *professionel løsning*, som et led i rådgivningen. Der er her indsat et led mellem klienten og legal tech løsningen. Det undersøges, hvordan brugen af professionelle løsninger influerer ansvarsbedømmelsen af rådgiveren.

Kapitel 5 behandler den situation, hvor en part, det værende enten en forbruger eller en erhvervsdrivende, lider et tab i erstatningsretlig forstand ved anvendelse af legal tech i form af *selvbetjeningsløsninger*. Herudover undersøges, hvordan rådgivning statueres - herunder om selvbetjeningsløsninger udgør rådgivning i sig selv, eller om de blot udgør eksempelvis køb af dokumenter.

Kapitel 6 udgør kandidatspecialets konklusion. Her opsummeres på de opnåede resultater i kandidatspecialet. Yderligere vil der heri indgå en kritisk vurdering af resultaternes sikkerhed kontra usikkerhed.

Kapitel 2 – Introduktion til erstatningsreglerne

Inden kandidatspecialet undersøger den erstatningsmæssige retsstilling for tab som følge af mangelfuld juridisk bistand baseret på legal tech, skal der indledningsvist redegøres for de erstatningsretlige regler, der er relevante for undersøgelsen.

Dette kapitel indledes med en beskrivelse af begreberne *professionelle løsninger* og *selvbetjeningsløsninger*. Dette gøres for at skabe en generel teknisk forståelse, og dermed en basis for at kunne behandle de erstatningsretlige problemstillinger, der opstår ved anvendelsen af legal tech. Dernæst belyses erstatningsrettens begreber om *ansvar* og *culpa*. Efterfølgende vil der blive redegjort for *professionsansvar* og de underliggende fagspecifikke ansvarsnormer, der er relevante for kandidatspecialet, herunder *rådgiveransvaret* og *advokatansvaret*. I forbindelse med specificering af fagansvaret for de førnævnte områder, vil der ligeledes blive redegjort for henholdsvis *lov om juridisk rådgivning* og de *advokatetiske regler*.

2.1. Betragtninger om legal tech løsninger

Kandidatspecialet inddeler som nævnt legal tech løsninger i henholdsvis *professionelle løsninger* og *selvbetjeningsløsninger*.

Ved *professionelle løsninger* forstås legal tech løsninger, som alene anvendes af advokaten eller rådgiveren i forbindelse med opgaven. Det er således løsninger, der anvendes bag linjerne, og som klienten ikke har kendskab til, medmindre der oplyses herom eksempelvis i form af markedsføring. Klienten får derfor som udgangspunkt ikke indblik i, hvilke løsninger, advokaten eller rådgiveren anvender. Sådanne løsninger kan udgøre kontraktevaluering, værktøjer til informationssøgning og lignende, som rådgivere anvender som led i deres virke. Der er således tale om et arbejdsredskab for advokaten eller rådgiveren.

Selvbetjeningsløsninger udgør software, oftest indeholdt på en hjemmeside, der kræver, at brugeren indtaster visse oplysninger, hvorefter løsningen yder selvstændig bistand. Dette kunne eksempelvis være dokumentgeneratorer og chatbots. Ved en dokumentgenerator forstås software, der ved udfyldelsen af rubrikker af kunden genererer et dokument. En chatbot

er en løsning, som kan afgive skriftlige redegørelser vedrørende kundens retsstilling og eventuelt disponere på kundens vegne. Løsningen vil ikke indeholde menneskelig indblanding i form af en advokat eller juridisk rådgiver, der efterser løsningens resultater eksempelvis med henblik på at kvalitetstjekke og identificere fejl. Dette vil da ikke ej heller længere kunne karakteriseres som en selvbetjeningsløsning, men som grænsende til en professionel løsning. For der er tale om en selvbetjeningsløsning, må løsningen nødvendigvis være fuldstændig selvkørende og automatiseret og alene tilses i form af opdateringer eller anden vedligeholdelse af den viden, der er indprogrammeret i løsningen ved dens oprindelse.

Det fremgår af retsplejelovens § 124, stk. 2, at *“Et advokatselskab må alene have til formål at drive advokatvirksomhed.”*. Dette kan navnlig tænkes at obstruere advokatens brug af en selvbetjeningsløsning i sin advokatvirksomhed, idet en sådan løsning muligvis ikke kan falde ind under det at drive advokatvirksomhed traditionelt. Spørgsmålet er dog, om det at drive advokatvirksomhed, kan forstås som værende en dynamisk størrelse. I så fald kan det siges, at selvbetjeningsløsningerne blot er en moderne form for advokatvirksomhed. Det kommer dog an på, hvorvidt der anlægges en præmis om, at advokatvirksomhed nødvendigvis må indebære, at klienten i forbindelse med sin henvendelse kobles på en advokat i det pågældende firma. På advokatkontorer varetages eksempelvis en hel del ekspeditionsopgaver alene af advokatsekretærer eller andre ansatte, og denne præmis vil derfor være forkert. Så længe selvbetjeningsløsningen leverer traditionelle advokatydelse, forekommer det derfor ikke problematisk, og det vil således ikke være i strid med retsplejelovens § 124, stk. 2.

Det vil dog forekomme problematisk, såfremt der sker et salg af denne software til klienterne. Det ses hos mange advokatkontorer, at der udvikles it-løsninger, der fungerer som arbejdsredskaber for de ansatte advokater. Dette kan eksempelvis angå due diligence værktøjer i forbindelse med køb og salg af virksomheder. Der ses intet problem heri, så længe løsningen blot anvendes internt i firmaet. Det forekommer dog problematisk at sælge disse løsninger eller at udvikle disse løsninger med henblik på salg. Dette vil ikke længere kunne karakteriseres som advokatvirksomhed, men derimod it-virksomhed, da det blot er salg af software.¹¹ En

¹¹ Andersen (2020), 2. afsnit

mulighed for at imødegå bestemmelsen, som også ses anvendt i praksis, er dog at flytte softwaren og udviklingen heraf over i et datterselskab, hvorefter det tydeliggøres over for klienten, at det ikke er advokatvirksomheden, der yder rådgivningen gennem en selvbetjeningsløsning eller andre tænkelige it-løsninger, der udbyder juridisk bistand online. Eksempelvis har advokatfirmaet Bech-Bruun etableret et datterselskab, .legal A/S (udtales dot legal), der har samme ejerkreds som moderselskabet, Bech-Bruun. Der er ikke knyttet nogle advokater til datterselskabet, som blot udvikler legal tech løsninger. Bech-Bruun kan således levere juridisk rådgivning gennem moderselskabet, hvor det eksempelvis kan kvalificeres, hvor og hvordan klienten kan have gavn af legal tech løsningerne. Herefter kan klienten henvises til datterselskabet, som kan udbyde og sælge de reelle legal tech løsninger til klienten. På den måde omgår Bech-Bruun således retsplejelovens § 124, stk. 2.

Dette er dog et spørgsmål, som indtil videre er uafklaret i retspraksis og i øvrigt ikke har betydning for ansvarsbedømmelsen. Selvom det forudsættes, at et advokatfirma overtræder retsplejelovens § 124, stk. 2 ved sin udbydelse af selvbetjeningsløsninger, vil advokatkontoret selvsagt stadig kunne ifalde et ansvar for den rådgivning, som ellers kan anses for værende i strid med retsplejelovens bestemmelser.

2.2. Ansvar

I medfør af kandidatspecialets erstatningsretlige karakter, skal følgende afsnit redegøre for relevante erstatnings- og ansvarsmæssige regler og begreber. Erstatningsretten er kendetegnet ved i høj grad at udspringe fra retspraksis, idet retsområdet i meget store træk er ulovbestemt.¹² Den regulerer, hvornår nogen kan drages til ansvar for en indtrådt skade samt omfanget af ansvaret. Hvorvidt en skadevolder er erstatningsansvarlig og dermed forpligtet til at svare erstatning til den skadelidte afhænger af opfyldelsen af de 4 erstatningsbetingelser, hvorefter der skal foreligge *tab*, *ansvarsgrundlag*, *årsagsforbindelse* og *adækvans*.¹³ Med henvisning til afgrænsningen, jf. afsnit 1.2., behandler dette kandidatspeciale alene ansvarsgrundlaget.

¹² Eyben og Isager (2015), s. 43

¹³ Ibid, s. 23

For at erstatningsansvar kan pålægges en part, kræver det således blandt andet, at der foreligger et fornødent grundlag for at pålægge et ansvar. Den almindelige erstatningsregel i dansk ret betegnes *culpa*.¹⁴ Reglen er almengyldig og gælder derfor generelt, hvor der ikke fremstår specifikke undtagelser. Der tales generelt om adfærd af forsætlig eller uagtsom karakter, hvor den skadevoldende indså eller burde have indset, at den udviste adfærd frembød en vis risiko for at volde skade, hvad enten denne skade er tings-, formue- eller personbase-ret.¹⁵ Videre kan adfærden bestå i en handling eller en undladelse, der ikke står på mål med en nærmere specificeret krævet standard.

2.3. Professionsansvar

Professionsansvaret er som udgangspunkt kendetegnet ved, at parter, der i kraft af teoretisk uddannelse og/eller branchekendskab kan yde en særligt kvalificeret ydelse inden for et givet felt, skal underlægges en ansvarsnorm, der tilsvare disse kompetencer.¹⁶ Dette udgangspunkt modificeres imidlertid, når man bevæger sig ind på et professionsområde, der traditionelt varetages af en anden profession, jf. nedenfor.

Professionsansvaret foreligger i samtlige tilfælde, hvor der på baggrund af særlige traditioner kan defineres nogle retningslinjer for, hvordan specifikke ydelser skal præsteres.¹⁷ Begrebet har således et relativt vidt spænd. Professionsansvarsbegrebet knytter sig traditionelt relativt snævert til liberale erhverv, og således ikke offentlige eller private bureaukratier.¹⁸ Jørgensen opstiller fire kriterier for definitionen af professionsansvarsbegrebet:

- “1. En særlig sagkyndig rådgivnings og/eller arbejdspræstation,*
- 2. En særlig “faglig etos”, som går ud over den almindelige moral*
- 3. Medlemskab af en kollektiv organisation, der regulerer tilgangen og fastsætter de “fagetske normer”, og*

¹⁴ Eyben og Isager (2015), s. 85

¹⁵ Gomard (2002), s. 35

¹⁶ Bryde Andersen (2005), s. 752

¹⁷ Ulfbeck (2010), s. 24.

¹⁸ Jørgensen (2001), s. 3

4. En særlig social status, der kan henføres til en særlig lovgivning eller anden offentlig autorisation eller medlemskab af en anden socialt anerkendt faglig forening.”¹⁹

Professionsansvaret som defineret ud fra disse betingelser åbner således for, at det ikke blot er liberale erhverv, der er omfattet. Også eksempelvis pædagoger og sygeplejersker omfattes med denne definition.²⁰ I henhold til dette kandidatspeciales emne er professionsansvarsbegrebet imidlertid særligt interessant på rådgiverområder såsom advokatbranchen og juridisk rådgivning i øvrigt.

Ansvarsnormen inden for professionsansvaret er selvsagt modificeret. Culpavurderingen sigter som nævnt ikke til en almindelig fornuftig person, men derimod til en fagperson.²¹ Der må i den forbindelse sondres mellem en *funktionsbestemt* og *statusbestemt* ansvarsnorm.

Ved en statusbestemt ansvarsnorm tages navnlig ansvarssubjektets status/stilling i betragtning. Det afgørende ved en statusbestemt ansvarsnorm er således, hvad der traditionelt kan opfattes som en ydelse, der ligger inden for et givent rådgiverområde. En funktionsbestemt ansvarsnorm sigter derimod til hvilken ydelse, der reelt skal leveres. Såfremt en ejendomsmægler påtager sig at rådgive om juridiske problemstillinger, vil ejendomsmægleren efter en funktionsbestemt ansvarsnorm blive bedømt efter de regler, der gælder for advokater.²²

Professionsansvaret er ofte blevet betegnet som en streng culpanorm. Det kan for så vidt siges at være et skærpet ansvar i forhold til culpavurderingen for en ikke-professionel. Det er imidlertid ikke helt retvisende, idet den professionelle, der bliver bedømt ud fra professionsansvarsreglerne, i sagens natur bliver sammenlignet med den almindeligt gode professionelle, jf. ovenfor. Begrebet *streng culpanorm* betyder underforstået, at der er andre, som i en tilsvarende situation ville blive bedømt mildere. Afhængig af skadessituationen finder professionsansvaret imidlertid kun anvendelse på netop den professionelle eller den, der optræder som professionel.²³ Den professionelle bliver således bedømt ud fra den forudsætning, at han

¹⁹ Ibid, s. 3f

²⁰ Ulfbeck (2010), s. 24

²¹ Ibid, s. 25

²² Ibid, s. 26

²³ Langsted (2012), s. 257f

besidder en viden og nogle kompetencer til at levere en god ydelse på netop dette fagområde, som han opererer på. Der må således snarere være tale om en differentieret culpavurdering. Ifølge *Vibe Ulfbeck* har det dog været diskuteret, om professionsansvaret netop burde skærpes således, at culpanormen sammenligner den professionelle med, hvordan fagets dygtigste udøvere ville have optrådt. Dette betegnes som en såkaldt *optimus vir*-standard. En sådan standard findes inden for lægebranchen. I lov om klage- og erstatningsadgang inden for sundhedsvæsenet § 20, stk. 1, nr. 1, sammenligner culpavurderingen lægens ydelse med den ydelse, en "erfaren specialist" havde ydet. Her sammenlignes således ikke blot med den almindeligt gode professionelle, men derimod med fagets dygtigste udøvere. En sådan *optimus vir*-standard må dog betegnes som værende undtagelsen snarere end reglen, når det kommer til culpanormen i professionsansvaret.²⁴

Den professionelles ydelse kan i visse situationer bestå af at levere et bestemt resultat, mens den i andre situationer i stedet går ud på at præstere en arbejdsindsats uden en lovning om et nærmere bestemt resultat. Der er her tale om henholdsvis en *resultatforpligtelse* og en *indsatsforpligtelse*. Ofte vil ydelsen bestå af elementer af begge dele - eksempelvis når en advokat er antaget til at rådgive om tingsretlige forhold samt at foretage en tinglysning.²⁵ Såfremt der er tale om en resultatforpligtelse, vil det indgå i culpavurderingen, om der er præsteret korrekt ydelse. Dette bedømmes ud fra, hvad der i en tilsvarende situation kan forventes af professionelle indenfor deres felt. I forhold til krav til ydelsens kvalitet, skeles sædvanligvis til aftalens ordlyd.²⁶ Culpabedømmelsen i professionsansvaret tager som tidligere nævnt udgangspunkt i, hvordan den almindeligt gode professionelle ville have handlet i en tilsvarende situation. Hvad der indgår i denne vurdering, er imidlertid ikke muligt at definere fælles for alle professioner, hvor der gælder et professionsansvar.²⁷ Det har betydning hvilke kutymer og normer, der gælder inden for de enkelte brancher,²⁸ ligesom eventuelle nedfældede god skik-regler har betydning - eksempelvis god revisorskik og god advokatskik. God skik-regler er sædvanligvis ikke udtryk for rent erstatningsretlige retningslinjer, men er

²⁴ Ulfbeck (2010), s. 31

²⁵ Ibid, s. 29

²⁶ Bryde Andersen og Lookofsky (2015), s. 83

²⁷ Langsted (2012), s. 263

²⁸ Samuelsson og Søggaard (2009), s. 22

derimod typisk etiske retningslinjer, der i højere grad er udtænkt som disciplinærregler. God skik-reglerne anvendes dog ofte i culpavurderingen.²⁹

Det kan i visse henseender være af stor betydning, om professionsansvaret klassificeres som et *kontrakt- eller deliktsansvar*. Bevisbyrden er ofte forskellig idet kontraktregelsættet ofte medfører præsumptionsansvar, hvorimod den ved delikt er ligefrem. Der kan være forskel på ansvarsbegrænsningers og -fraskrivelsers virksomhed alt efter hvilket regelsæt, der gælder. Derudover er der forskel på, hvilke krav der stilles til den leverede ydelse.³⁰

2.4. Rådgiveransvar

Begrebet rådgivning dækker over, at en person giver en anden råd om en nærmere specificeret problemstilling. Rådgivningen kan enten være mundtlig eller skriftlig f.eks. i form af udarbejdelse af breve, kontrakter eller tegninger. Det kendetegnende ved rådgivning er, at der ikke ydes fysisk assistance. Der gives alene anvisninger eller forslag til, hvorledes en given situation bør håndteres. Sondringen er gældende for enhver form for rådgivning og indebærer, at rådgiveren ikke involveres i udførelsen af det, der rådgives omkring.³¹

Såfremt rådgiveren ingen særlige faglige forudsætninger har inden for det område, der rådgives om, og modtageren af denne rådgivning er vidende om, at der er tale om rådgivning fra en velmenende amatør, vil der ingen juridiske ansvarsovervejelser være. Dette forholder sig anderledes, når rådgiveren udtaler sig inden for sine faglige forudsætninger og, modtageren derfor får en forventning om en kvalificeret rådgivning. Sandsynligheden for, at modtageren vil indrette sig på rådgivning og disponere på baggrund heraf, er større og i udgangspunktet berettiget. Rådgivningen skifter karakter og bliver mere forpligtende for rådgiveren i kraft af de faglige forudsætninger. Endnu mere forpligtende bliver det, hvis rådgiveren tager honorar for sin indsats, da modtageren i så fald ikke vil være i tvivl om, at der er ydet en professionel rådgivning, og at rådgiveren både moralsk og juridisk garanterer et vist fagligt niveau.³²

Visse grupper af erhvervsdrivende, der har rådgivning som speciale, vil ofte efter rådgivningen blive bedt om at assistere med udførelsen af den valgte løsning. F.eks. vil en erhvervsadvokat

²⁹ Ulfbeck (2010), s. 34

³⁰ Ulfbeck (2010) s. 28

³¹ Langsted (2004), s. 12

³² Ibid, s. 14

eller en juridisk rådgiver blive bedt om at udarbejde den kontrakt, der er blevet rådgivet omkring. Der vil både kunne opstå fejl i rådgivningsdelen og i assistancedelen, og disse lader sig både afgrænse praktisk, men også teoretisk.³³

Kerneområdet for rådgivningen er en ydelse, der består af en tilpasset fagligt funderet information, der gives til modtageren, som herefter kan vælge et givent handlemønster på baggrund heraf. Herved kan rådgivningen afgrænses til den del af ydelsen, der foreligger, inden kunden træffer en beslutning om at disponere på baggrund heraf, og herefter kan det være op til rådgiveren at forestå eller medvirke til denne beslutnings realisering. Rådgiveren vil herefter blive til en form for fuldmægtig, der fører sin opdragsgivers beslutninger ud i livet. Denne rolle som fuldmægtig kan dog igen skifte, såfremt der opstår forhold, der ændrer ved de forudsætninger, som oprindeligt har ligget til grund for beslutningen. De ændrede forhold kan nødvendiggøre ændrede eller supplerende beslutninger fra klienten. Indenfor visse rådgivererhverv vil dette være en forpligtelse, f.eks. for en advokat. For så vidt angår rådgivning kan fejlen bestå i, at advokaten eller den juridiske rådgiver overser en for modparten gunstig klausul i kontrakten, eller modsat at denne undlader at indføre en sådan gunstig klausul for klienten. For assistancedelen kan fejlen eksempelvis bestå i en forglemmelse af en fornøden tinglysning. I den juridiske vurdering af ansvaret kan der vælges flere tilgange, hvoraf den sædvanlige består i at medtage ansvaret for en eventuelt fejlagtig rådgivning og en eventuelt fejlbehæftet assistance. En anden tilgang består i en sontring mellem rådgivningsdelen og assistancedelen, dog med en erkendelse af at der i visse tilfælde kan være tale om glidende overgang. En tredje tilgang består i en særskilt behandling af rådgivningen for sig, og assistancedelen for sig.³⁴

Den pædagogiske indsats, det påhviler en rådgiver at iagttage, er særligt relevant for selvbetjeningsløsninger, da disse ikke i alle tilfælde indeholder yderligere interaktion med kunden end eksempelvis udfyldelsen af rubrikker. Det skal derfor bemærkes, at der påhviler rådgive-

³³ Langsted (2004), s. 15f

³⁴ Ibid, s. 15f

ren en pligt til at sikre sig, at indholdet og konsekvenserne af rådgivningen er forstået og modtageren deraf sikres mod at disponere u hensigtsmæssigt eller skadeligt for sig selv. Udgangspunktet er her, at der skal sikres en forståelse af situationen og mulighederne.³⁵

For så vidt angår honoraret kan siges, at et lavere honorar end sædvanligt for en given ydelse til dels må frakendes relevans for culpavurderingen. Denne metode kunne dog antages anvendt til at levere en ringere ydelse, end der ellers må forventes af en erhvervsudøver inden for det pågældende område. Dog kan et lavere honorar ikke siges at være helt betydningsløst. Dette skyldes, at et manglende honorar dels kan være en indikator for at der er tale om en rådgivning, som ikke er inden for rådgiverens erhverv, og dels kan det i den konkrete sag underbygge en kontraktmæssig indskrænkning af opdraget.³⁶ Det er således sædvanligt, at der betales honorar for rådgivning. Råd, der fremsættes i et professionelt miljø, må dog i udgangspunktet medføre ansvar for den rådgivende part, uanset om rådet er givet vederlagsfrit.³⁷

Når en rådgivers eventuelle erstatningsansvar skal vurderes, danner den indgåede kontrakt rammen for de forventninger og pligter, parterne hver især har til hinanden. Herved kan aftalen danne en afgrænsning for rådgiverens erstatningsansvar. Det tab, som er påført klienten, må også som udgangspunkt være omfattet af den indgåede aftale. Selvom en given opgave indeholder flere elementer, der kan rådgives omkring, fører dette ikke nødvendigvis til en pligt for rådgiveren til at rådgive om disse elementer. Hvad der er indeholdt i rådgiverens ydelse afhænger således af flere faktorer, eksempelvis opdraget, og hvad der sædvanligvis hører under rådgiverens rådgivningsområde, jf. også nedenfor i afsnit 2.2.5. I nogle tilfælde indeholder det pågældende rådgivningsområde dog nogle krav til, hvad der skal rådgives om. Disse krav kan følge erhvervsspecifikke krav til ydelsen, herunder regler om god skik. I culpavurderingen inddrages således både indholdet af aftalen samt de erhvervsspecifikke krav.³⁸

2.5. Lov om juridisk rådgivning

Formålet med loven er at give rådgivere, der ikke er advokater, mulighed for at reklamere med at de driver virksomhed med juridisk rådgivning. Gennemførelsen af dette skete ved en

³⁵ Langsted (2004), s. 221

³⁶ Ibid, s. 164

³⁷ Gomard (2002), s. 60

³⁸ Langsted (2004), s. 146f

afvikling af forbuddet mod markedsføring af juridisk rådgivning, som fremgik af vinkelskriverloven. Vinkelskriverloven, der blev indført ved lov nr. 123 af 13. marts 1943, havde til formål at beskytte offentligheden mod at søge juridisk bistand hos ukvalificerede personer. Dog var loven ikke til hinder for, at man uden de efter loven fornødne kvalifikationer rent faktisk beskæftigede sig med juridisk bistand, blot at man ikke måtte markedsføre sig hermed. Dette ansås for konkurrencebegrænsende, og blev derfor ophævet.³⁹ Da kandidatspecialet beskæftiger sig med gældende ret, vil vinkelskriverloven dog ikke blive behandlet specifikt.

Lov om juridisk rådgivning finder anvendelse på enhver der i erhvervsmæssigt øjemed driver virksomhed af overvejende juridisk karakter, når modtageren hovedsagelig handler uden for sit erhverv, jf. § 1, stk. 1, 1. pkt. Af lovens forarbejder angives, at juridisk bistand ikke kun omfatter rådgivningsydelser i snæver forstand, men også anden juridisk bistand i bred forstand, hvilket omfatter skriftlige og mundtlige anbefalinger samt vejledning om retsgrundlaget på bestemte områder og konsekvenser af den rådsøgende valg. Herudover omfattes udfærdigelse eller udfyldelse af dokumenter herunder juridisk bistand hvor der ikke er knyttet egentligt juridisk rådgivning til ydelsen, men hvor ydelsen alene fremstår som en udarbejdelse af et dokument. Rådgivningen skal være ydet som led i rådgiverens erhvervsvirksomhed, hvilket indebærer at kunden betaler et vederlag for rådgivningen.⁴⁰

Nedenfor vil udvalgte bestemmelser inddrages, da de anses for relevante for kandidatspecialets undersøgelse. Det fremgår af lov om juridisk rådgivning § 2, stk. 8, at justitsministeren fastsætter yderligere regler om god skik for juridisk rådgivning. Med hjemmel i denne lov er BEK nr. 684 af 22/06/2006 udstedt. Lov om juridisk rådgivning indeholder en god skik bestemmelse svarende til formuleringen i retsplejelovens § 126, stk. 1, der omtaler god advokatskik. Bestemmelsen fremgår både af § 2, stk. 1 i bekendtgørelsen, og af lov om juridisk rådgivning § 2, stk. 1 og har følgende ordlyd: *“Den, som erhvervsmæssigt yder rådgivning af overvejende juridisk karakter, skal udvise en adfærd, som er i overensstemmelse med god skik for juridisk rådgivning. Rådgiveren skal herunder udføre sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til kundens tarv tilsiger.”* Der stilles krav til, at

³⁹ Folketingstidende 2005-06, tillæg A 1978, s. 1981

⁴⁰ Ibid, s. 1989f

aftale om juridisk rådgivning indgås skriftlig eller på andet varigt medium, førend rådgivningen påbegyndes, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1 og lov om juridisk rådgivning § 2, stk. 2.

Som det fremgår ovenfor, er der tale om juridisk bistand i bred forstand, og rådgivningen kan således antages påbegyndt på et meget tidligt stadie i korrespondancen mellem kunden og den erhvervsdrivende. Herudover skal der i aftalen oplyses om rådgiverens uddannelsesmæssige baggrund, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 2 og lov om juridisk rådgivning § 2, stk. 4.

Bekendtgørelsen synes ikke at have noget selvstændigt indhold, og den differentierer sig derfor ikke fra lov om juridisk rådgivning. I de følgende kapitler i kandidatspecialet, vil der således kun blive henvist til lov om juridisk rådgivning i relation til god skik for juridisk rådgivning.

2.6. Advokatansvar

Advokatansvaret er rubriceret under professionsansvaret og anvendes til at fastlægge ansvarsgrundlaget og normer til bedømmelsen af advokaters erstatningsansvar. Dette ansvar for forvoldelse af formueskader under udøvelse af advokatgerningen bedømmes i dansk ret ud fra en særlig culpanorm.⁴¹ Advokatansvaret kan statueres ud fra advokatens culpøse adfærd, der kan knytte sig til såvel uagtsomme eller forsætlige handlinger som undladelser.⁴² Først og fremmest må forudsættes, at advokaten har påført klienten et formuetab som en følge af rådgivningen, eksempelvis ved ekspeditioner, der er foretaget med mindre omhu og påpasselighed, end en *”god og ordentlig advokat”* normalt ville have foretaget dem i et sammenligneligt tilfælde.⁴³

Det er herefter en grundlæggende betingelse, at der skal bestå et pligtforhold mellem advokaten og klienten. Dette pligtforhold kommer til udtryk i selve opdraget. Til opdraget medfølger retsvirkninger for både advokaten og klienten. Som nævnt kan den culpøse adfærd knytte sig til både handlinger og undtagelser. Hvis advokaten eksempelvis undlader at rådgive om væsentlige problemstillinger i forbindelse med sin rådgivning om et givent emne til sin klient, kan advokaten blive erstatningsansvarlig. Dette forudsætter dog, at den manglende rådgivning er tæt knyttet til den faktisk ydede rådgivning. Hvis advokaten ikke ønsker at rådgive om

⁴¹ Halling-Overgaard (2011), s. 49ff

⁴² Bryde Andersen (2005), s. 748

⁴³ Vinding Kruse (1990), s. 13

nærliggende problemstillinger, må det indføres i aftalen, at en sådan opgave ikke påtages i opdraget. Det vil herefter fremgå som en advarsel til klienten om, at dette emne ikke behandles.⁴⁴ Hvis advokaten eksempelvis i sit opdrag over for klienten har defineret sit opdrag til rådgivning om ejendomshandel og der afgrænses fra rådgivning om de skattemæssige problemstillinger, men det senere viser sig, at den manglende rådgivning om dette påfører klienten et tab, vil advokatens ansvar være indskrænket, idet skatterådgivningen var klart afgrænset fra opdraget. Dette forudsætter naturligvis, at indskrænkningen er tilladelig.

Advokaten kan imidlertid ikke altid afgrænse sit opdrag definitivt på forhånd. Konkrete omstændigheder i en given sag kan bevirke, at advokaten er forpligtet til at rådgive om visse forhold, uanset om advokaten har gjort gældende, at opdraget ikke vedrører disse forhold. I U 2003.1679/2 H havde en advokat ikke rådgivet om sommerhuslovens §§ 1 og 9 i forbindelse med en berigtigelse af salg af anparter i et sommerhus. Salget blev senere fundet ugyldigt efter disse bestemmelser. Advokaten havde rådgivet om andre bestemmelser i sommerhusloven, ligesom advokaten havde gennemset salgsmaterialet. Højesteret fandt under disse omstændigheder, at rådgivning om §§ 1 og 9 tillige var en del af opdraget, og advokaten havde derfor handlet ansvarspådragende ved at have undladt at rådgive herom. En advokat kan dog undgå at blive ansvarlig i situationer, hvor dele af opdraget kræver specialistviden, som den givne advokat ikke besidder. Ifølge *Bryde Andersen* kan advokaten i en sådan situation afgrænse sig fra ansvaret, såfremt han sikrer sig, at klienten modtager rådgivningen fra anden side.⁴⁵ Dette tilsluttes ligeledes af *Ulfbeck*.⁴⁶

Advokaters erstatningsansvar reguleres ikke af særlige regler, men alene af den objektiviserede culpanorm. Normen modificeres af en række forskellige forhold, herunder opdragets karakteristika, advokatens generelle pligter, typen af fejl og rådgivning, reglerne om god advokatskik o.l. Disse anvendes i ansvarsvurderingen over for den tabsforvoldende advokat.

⁴⁴ Bryde Andersen (2005), s. 753f

⁴⁵ Ibid s. 768

⁴⁶ Ulfbeck (2010), s. 40

Den professionsansvarsnorm, som finder anvendelse på advokaten og dennes virke, har en relativ karakter. Dette skyldes, at der ses områder, hvor domstolene alene tillader en begrænset afvigelse fra den faglige norm på det pågældende område, før et ansvarsgrundlag kan statuere. På andre områder vil der være tale om en lempeligere bedømmelse.⁴⁷ *Vinding Kruse* bemærker, at der ved fejlrådgivning om åbenlyse og klare retsforhold eller reelle ekspeditionsfejl bedømmes ud fra en streng ansvarsnorm.⁴⁸ Omvendt bedømmes fejlrådgivning om uklare retsforhold mildere.

Ansvarsbedømmelsen sker efter en speciel, faglig målestok, som konkret kan defineres ud fra, om advokaten, den sagkyndige, i en given sag har udvist den omhu og faglige dygtighed, som en klient med rimelighed må kunne forvente af den pågældende advokat.⁴⁹ Advokatens ansvar kan skærpes alt efter karakteren af de i opdraget indeholdte opgaver. Videre kan ansvaret lempes, når advokaten ved eksempelvis kontraktmæssige indskrænkninger har fraskrevet sig at rådgive om bestemte forhold.

2.7. Advokatetiske regler

De advokatetiske regler kan som nævnt i de foregående afsnit i nogle tilfælde påvirke culpa-vurderingen i henhold til advokatansvaret. Der er tale om disciplinærregler, hvorefter Advokatrådet fører tilsyn med overholdelsen af disse regler. Advokatnævnet behandler klager vedrørende advokater og har desuden til opgave at fastlægge indholdet af god advokatskik samt tildeling af disciplinære sanktioner efter retsplejelovens regler herom i kap. 15 b, jf. de advokatetiske regler pkt. 2.2.

For så vidt angår regelsættets anvendelsesområde fremgår af pkt. 4.1, at de advokatetiske “... *regler finder anvendelse ved advokaters udøvelse af virksomhed under brug af advokattitlen i Danmark og ved danske advokaters udøvelse af sådan virksomhed i udlandet.*” Regelsættet gælder endvidere for “... *alle advokater, uanset om de udøver advokatvirksomhed eller er ansat i virksomheder eller organisationer, der ikke kan udøve advokatvirksomhed, jf. rpl. § 124.*”

⁴⁷ Halling-Overgaard (2011), s. 54

⁴⁸ Vinding Kruse (1990), s. 18

⁴⁹ Vinding Kruse (1990), s. 8

Bestemmelserne i de advokatetiske regler gælder således også for in-house advokater i erhvervsvirksomheder, når de anvender titlen. Reglerne gælder dog ikke i sammenhænge, der ikke kan betragtes som advokatvirksomhed.⁵⁰

Af særlig relevans i relation til de advokatetiske regler er navnlig reglen om god advokatskik, som er nedfældet i retsplejelovens § 126, stk. 1. Generalklausulen i bestemmelsen anfører, at advokater skal *“udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik.”* Retsreglen udgør selve det fundament, hvorpå de advokatetiske regler hviler. Der forekommer imidlertid ikke en entydig og udtømmende definition af begrebet god advokatskik.⁵¹ Videre kan fremhæves, at god advokatskik udgør en retsstandard, som tilsigter at fastlægge et moralkodeks inden for advokathvervet, hvorfor anvendelsen af begrebet inden for andre retsområder, herunder den erstatningsretlige ansvarsbedømmelse, beror på domstolspraksis.⁵²

Af regelsættet fremgår en regel om kompetence gældende for advokater. Denne kompetenceregulering kan tænkes relevant, idet de teknologiske løsninger i form af legal tech kan antages at komme i konflikt med denne regel. Af de advokatetiske regler pkt. 8.3 fremgår at: *“En advokat må ikke påtage sig en sag, til hvis udførelse advokaten savner fornøden kompetence, medmindre advokaten efter aftale med klienten sikrer sig samarbejde med en dertil kvalificeret kollega.”* Bestemmelsen har til formål at regulere påtagelse af komplekse og specialiserede emner, men det står uklart hvilken betydning kompetencereglen har i relation til teknologiske løsninger. Det er dog nærliggende at overveje, om advokater med tiden kan komme i konflikt med denne regel, såfremt de ikke anvender de nyeste og/eller mest gængse teknologiske løsninger inden for branchen. Her kan som eksempel henvises til Karnovs lovsamling i digital form, der løbende opdateres med seneste lovændringer og nyeste relevante retspraksis.

⁵⁰ Jørgensen Økjær og Lavesen (2016), s. 37

⁵¹ Halling-Overgaard (2011), s. 73

⁵² Vinding Kruse (1990), s. 13

Kapitel 3 - Juridiske rådgiveres ansvar

Dette kapitel undersøger og analyserer det ansvar, der gælder for juridiske rådgivere. Det fremgår af retsplejelovens § 120, stk. 1, at alene personer, der har opnået beskikkelse som advokat, må benytte advokattitlen. Adgangen til at optræde som advokat er således begrænset, idet advokattitlen er beskyttet. Det er derfor også naturligt, at der stilles store krav til advokatens arbejde. Spørgsmålet er herefter, om ydelser leveret af juridiske rådgivere er underlagt tilsvarende krav, såfremt ydelserne grænser til opgaver, der traditionelt bliver udført af advokater. Det synes nærliggende at pålægge disse juridiske rådgivere et ansvar, der i hvert fald flugter med advokatansvaret. De juridiske rådgivere er ikke underlagt samme formelle krav til benyttelsen af titlen. Alligevel udføres arbejde, der ligner advokatvirksomhed. Dette kan potentielt lede klienterne til at tro, at der leveres en ydelse på niveau med en advokatydelse - og således samme ansvarsnorm. Juridiske rådgivere kan således potentielt stå i en position, hvor de ikke har samme formelle krav til adgangen til at udføre arbejdet, men alligevel kan nyde godt af den generelle tillid, advokattitlen bærer med sig, mens de tilmed ikke er underlagt samme krav til deres arbejde som advokater. Det må således undersøges, om der gælder en selvstændig ansvarsnorm for juridiske rådgivere, eller om de er omfattet den samme branchestandard, der gælder for advokater.

3.1. Funktionsbestemt

Med henblik på at afklare, hvorvidt ansvaret for juridiske rådgivere adskiller sig fra advokatansvaret, er det hensigtsmæssigt at anskue dette ud fra professionsansvaret. Der sondres mellem en funktionsbestemt og en statusbestemt ansvarsnorm. Dog bevæger professionsansvarsnormen sig længere og længere hen imod at være funktionsbestemt i takt med, at der sker en større og større brancheglidning. Dette synes da også at være lovgivers hensigt med eksempelvis lov om formidling af fast ejendom, hvor alle, der i erhvervsmæssigt øjemed enten udbyder eller sælger fast ejendom, formidler eller leverer rådgivning og bistand vedrørende omsætning af fast ejendom til og for forbrugere er omfattet af samme regelsæt, jf. lovens § 2. Der skeles således ikke til, om ydelsen leveres af ejendomsmæglere, advokater eller andre.⁵³ Dette afsnit vil anskue ansvaret ud fra en funktionsbestemt ansvarsnorm.

⁵³ Ulfbeck (2010), s. 26f

Ved en funktionsbestemt ansvarsnorm er det afgørende hvilken funktion, den erhvervsdrivende antager. Culpabedømmelsen foretages således som udgangspunkt ud fra hvilken ydelse, der leveres, og ikke ud fra, hvem der leverer den. Den grundlæggende ansvarsnorm baserer sig på, hvorvidt der er præsteret en god faglig indsats. Den gode faglige indsats er her den indsats, man med rette kan forvente fra en sagkyndig på området. En professionsudøver kan ikke med baggrund i subjektive grunde undskylde et ansvar for en mangelfuld ydelse. Det er således tale om en objektiviseret culpanorm.⁵⁴

I dommen FED 1997.820 V, nedlagde sagsøgte omfangsdræn, selvom han ikke havde det som sin profession. Sagsøgte havde ikke inden udgravningsarbejdets påbegyndelse udtrykkeligt gjort sagsøger opmærksom på, at det ikke var sagsøgtes profession. Landsretten fandt på den baggrund, at sagsøgte havde optrådt som professionel over for sagsøger. Landsretten fandt videre at sagsøgte måtte bedømmes efter de standarder, der gælder for professionelle inden for branchen. Sagsøgte havde herefter ikke udvist den nødvendige omhu og faglige dygtighed, der med rimelighed kunne forventes inden for branchen, og sagsøgte blev derfor fundet erstatningsansvarlig. Da sagsøgte havde fremstået som professionel over for sagsøger, var det afgørende for sagsøgtes erstatningsansvar, om sagsøgte havde udført arbejdet i overensstemmelse med den professionelle målestok for det givne arbejde. Modsætningsvist må sandsynligvis kunne sluttes, at såfremt sagsøgte forinden udførelsen af udgravningen udtrykkeligt havde gjort opmærksom på, at dette ikke var sagsøgtes profession, havde ansvarsvurderingen været anderledes. Afgørelsen ses at udtrykke den funktionsbestemt ansvarsnorm, idet sagsøgte reelt ikke havde det som sin profession at nedlægge omfangsdræn, men alligevel blev bedømt som om, det var tilfældet.

Et sammenligneligt tilfælde findes dommen FED 2001.343 V, hvor en revisor optrådte som særligt sagkyndig, samt angav at være statsautoriseret revisor med deponeret beskikkelse. Som følge af dette blev revisoren bedømt på samme måde som en anden revisor, der medvirkede til opgaven, der dog var registreret revisor. At en tidligere revisor, der ikke længere er registreret og således ikke længere reelt er revisor, alligevel bedømmes på samme måde som en registreret revisor, må være udtryk for den funktionsbestemte ansvarsnorm. At en part

⁵⁴ Eyben og Isager (2015), s. 122

handler inden for sin profession kan imidlertid ikke stå alene. I den situation, hvor en rådgiver vel nok handler inden for sin profession, men dog ikke handler i en erhvervsmæssig sammenhæng, vil han næppe ifalde et professionsansvar. Det må således tillige være en betingelse for anvendelsen af professionsmålestokken, at rådgiveren har optrådt i erhvervsmæssigt øjemed og ikke blot som ekspert i private sammenhænge.⁵⁵

Det må herefter være nødvendigt at undersøge advokatydelser. Advokatens ydelser har traditionelt set været at føre retssager samt at yde juridisk rådgivning. Dette omfatter udfærdigelse af juridiske dokumenter som eksempelvis ægtepagter og testamenter. Undertiden omfatter advokatens ydelse dog også forretningsmæssig rådgivning, eksempelvis i forbindelse med større virksomhedstransaktioner. Spørgsmålet er imidlertid hvilke af advokatens ydelser, der er henhørende under advokatansvaret i den forstand, at andre rådgivere bliver omfattet heraf, når de yder den pågældende rådgivning. Af retsplejelovens § 260, stk. 2, fremgår det, at advokater har monopol på retssagsførelse. Dette må således i sagens natur være underlagt advokatansvaret, idet andre professioner end ikke må levere denne ydelse. Når juridiske rådgivere - eksempelvis legal tech firmaer - leverer juridisk bistand, der vha. legal tech yder rådgivning ved automatisk eller manuel generering af juridiske dokumenter til klienten, er det sandsynligt, at det kan omfattes af advokatansvaret. Argumentet for dette er, at mange af de ydelser, juridiske rådgivere ses at udbyde, traditionelt har været udført af advokater, og at der heraf kan udledes krav til ydelsen, hvilket eksempelvis kan ses i en særlig praksis for rådgivning om ægtepagter, defineret af advokater/retspraksis.

En forudsætning for dette er dog som ovenfor anført, at der er tale om en professionel udbyder af denne ydelse. Hvorvidt juridiske rådgivere er omfattet af professionsansvaret baserer sig således ikke alene på karakteren af den ydelse, der leveres, men også på, hvordan parten fremstår over for modparten. Hvis det fremgår tydeligt, at parten handler uden for sit erhverv, vil han næppe kunne anses som professionel i relation til den pågældende ydelse, selvom den normalt leveres af professionelle. Juridiske rådgivere kan dog ikke efter en funktionsbestemt

⁵⁵ Langsted (2004), s. 164

ansvarsnorm generelt henføres under advokatansvaret, da det som nævnt beror på den pågældende ydelse, samt hvorvidt man har optrådt professionelt, og herefter er det afgørende hvilke krav, der kan stilles til en god faglig indsats i denne sammenhæng.

Lov om juridisk rådgivning

En selvstændig ansvarsnorm for juridiske rådgivere kan imidlertid muligvis findes i lov om juridisk rådgivning, der indeholder en god skik-regel for juridiske rådgivere, jf. lovens § 2, som således i hvert fald formelt adskiller sig fra god advokatskik. Loven finder anvendelse på enhver, der i erhvervsmæssigt øjemed driver virksomhed af overvejende juridisk karakter, når modtageren hovedsagelig handler uden for sit erhverv, jf. lovens § 1, stk. 1. I lovens forarbejder angives, at juridisk bistand ikke kun omfatter rådgivningsydelser i snæver forstand, men også anden juridisk bistand i bred forstand, hvilket omfatter skriftlige og mundtlige anbefalinger samt vejledning om retsgrundlaget på bestemte områder og konsekvenser af den rådgivendes valg på baggrund af rådgivningen. Herudover omfattes udfærdigelse eller udfyldelse af dokumenter herunder juridisk bistand, hvor der ikke er knyttet egentlig juridisk rådgivning til ydelsen, men hvor ydelsen alene fremstår som en udarbejdelse af et dokument. Rådgivningen skal være ydet som led i rådgiverens erhvervsvirksomhed, hvilket ifølge lovens forarbejder indebærer, at kunden betaler et vederlag for rådgivningen.⁵⁶

Af lovens § 2 fremgår reglerne for god skik. Heraf fremgår: *“Rådgiveren skal herunder udføre sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv tilsiger. Rådgivningen skal ydes med den fornødne hurtighed”*. Denne bestemmelse svarer i det væsentligste til reglerne om god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1. Der findes imidlertid ingen samlet brancheorganisation med udfyldningskompetence, som det ses for f.eks. revisorer og advokater. Eksempelvis har Advokatsamfundet kompetence til at vurdere, om en advokat har handlet i overensstemmelse med god advokatskik, ligesom eksempelvis Foreningen af Statsautoriserede Revisorer har kompetence for så vidt angår god revisionsskik. For nuværende står det således i det uvisse, hvilket selvstændigt indhold standarden for juridiske rådgivere konkret indeholder. Det fremgår ikke af forarbejderne, hvorvidt man har ønsket at adskille sig fra god advokatskik, og der er derfor åbnet for

⁵⁶ Folketingstidende 2005-06, tillæg A 1978, s. 1989f

at god skik for juridisk rådgivning kan indeholde andet end god advokatskik. *Jull Sørensen* har fortolket Forbrugerombudsmandens udtalelse i Forbrugerklagenævnets sag nr. 09/03493, som et "... *utvetydigt udtryk for, at juridiske rådgivere efter Forbrugerombudsmandens overbevisning skal bedømmes efter god advokatskik- standarden.*" Det kan således anføres, at dette vil være gældende inden for forbrugerforhold, men man vil stadig skulle støtte sig på enten professionsansvarets principper eller en analog anvendelse af lov om juridisk rådgivning på erhvervsmæssige forhold. Da det ikke kan siges med sikkerhed, om det samme gælder på erhvervsmæssige forhold, findes det nødvendigt at undersøge dette yderligere, jf. afsnit 3.3.⁵⁷

Det er nødvendigt at sondre mellem god advokatskik, forstået som beskrevet i kapitel 2.2.6, nemlig hvordan en "*god og ordentlig advokat*" havde handlet i en tilsvarende situation, og de advokatetiske regler. De advokatetiske regler er udtænkt som disciplinærregler, hvorefter tilsynet hermed føres af Advokatrådet, jf. pkt. 2.2. Juridiske rådgivere er næppe underlagt disse regler i disciplinærretlig forstand, da der ikke er nogen instans, der fører tilsyn med juridiske rådgivere. *Jull Sørensen* anfører dog, at der i Forhåndsbesked fra Forbrugerombudsmanden, sag 1100.5-905 er taget stilling til dette. Det fremgår heraf, at der efter Forbrugerombudsmandens opfattelse bør tages udgangspunkt i de advokatetiske regler ved fortolkning af indholdet af god skik for juridisk rådgivning.⁵⁸ Forbrugerombudsmanden har således både udtalt, at de advokatetiske regler skal benyttes ved fastlæggelsen af god skik for juridisk rådgivning, samt at god skik for juridisk rådgivning har samme indhold som god advokatskik. Dette er således helt på linje med formålet med de advokatetiske regler, jf. pkt. 3.2, hvorefter regelsættet skal fungere som bidrag til fastlæggelsen af god advokatskik.

3.2. Statusbestemt

Som det kan ses ovenfor, er der flere momenter, der taler for, at juridiske rådgivere bliver omfattet af advokatansvarsnormen for fejlagtig rådgivning. Man kan dog stille spørgsmålet, om juridiske rådgivere kan henføres under sin egen selvstændige branche og dermed en ansvarsnorm adskilt fra advokatbranchen og på den måde blive fri fra advokatansvarsnormen.

⁵⁷ Jull Sørensen (2012), s. 4

⁵⁸ Jull Sørensen (2011), s. 311

Det følgende afsnit vil således anskue professionsansvaret ud fra en statusbestemt ansvarsnorm.

I lov om juridisk rådgivning har lovgiver i hvert fald til en vis grad adskilt juridiske rådgivere fra advokater, idet lovens § 1, stk. 2 anfører, at loven ikke finder anvendelse på juridisk rådgivning, der ydes af advokater som led i udøvelsen af selvstændig advokatvirksomhed. Det kunne derfor tyde på, at lovgiver alligevel har haft til hensigt at adskille advokater fra andre juridiske rådgivere. Lovgiverne har som tidligere omtalt ligeledes tildelt loven sin egen bestemmelse om god skik i stedet for blot at henvise til god advokatskik. Dette kunne ligeledes tyde på en vis hensigt til at adskille de to grupperinger.

Såfremt god skik for juridisk rådgivning indeholder noget andet end god advokatskik, må dette nødvendigvis åbne op for, at de kan anses for forskellige professioner, og at aktørerne i brancherne således kan bedømmes forskelligt for det samme arbejde. I dommen FED 1995.156 V ses en sådan situation, dog her vedrørende en advokat over for en revisor. Revisoren og advokaten havde begge til opgave at gennemføre et generationsskifte i en virksomhed. Hverken revisoren eller advokaten var opmærksomme på en ændring i sambeskatningsmulighederne i Statsskattedirektoratets cirkulære nr. 41 af 17. december 1985, der var udstedt nogle måneder forinden. Revisoren fandtes ansvarlig, mens advokaten gik fri. For revisors vedkommende var det en faglig fejl, at denne ikke havde været opmærksom på de ændrede regler på området. I sagen havde Advokatrådet afgivet en erklæring af 13. april 1992, hvorefter Advokatrådet fandt, at *"... det lå uden for en advokats almenviden at kende reglerne i Statsskattedirektoratets cirkulære nr. 41 af 17. december 1985."* Retten lagde vægt på Advokatrådets erklæring, samt det forhold, at de skatteretlige problemstillinger på forhånd var undersøgt af revisoren og banken, og fandt herefter, at advokaten ikke havde haft pligt til at undersøge sambeskatningsspørgsmålet nærmere. Spørgsmålet er herefter, om advokaten ligeledes var blevet frifundet, såfremt der ikke havde medvirket en anden rådgiver på opgaven. Rettens begrundelse var todelt, idet både Advokatrådets udtalelse samt revisorens forhold var afgørende. Det formodes, at Advokatrådet havde udtalt det samme, såfremt advokaten havde været eneste rådgiver. Den ene del af argumentet for afgørelsen kan således benyttes uafhængigt af de konkrete omstændigheder i sagen. Retten lagde imidlertid tillige vægt på, at der medvirkede en revisor. Det er derfor ikke sikkert, at resultatet havde været det samme, såfremt denne ikke havde medvirket. Dette vil bero på en fortolkning af advokatens opdrag.

Det må dog antages, at advokaten stadig havde haft pligt til at rådgive om de skatteretlige forhold ved generationsskiftet generelt, såfremt advokaten var eneste rådgiver. Om det derefter havde været ansvarspådragende for advokaten ikke at være opmærksom på den nylige ændring i sambeskatningsmulighederne, jf. cirkulæret, kan ikke siges med entydig sikkerhed. Sikkert er det imidlertid, at advokatstanden ikke mente, at det var ansvarspådragende. Det er ligeledes en kendsgerning, at retten i hvert fald tillagde Advokatrådets udtalelse nogen vægt, og således afsagde dom i overensstemmelse hermed. Afgørelsen åbner således døren på klem for, at forskellige professioner kan bedømmes forskelligt for det samme forhold, hvilket som bekendt er udtryk en statusbestemt ansvarsnorm.

Det kan med ovenstående afgørelse ligeledes hævdes, at der gælder forskellige standarder for forskellige professioner i forhold til den viden, de forudsættes at være i besiddelse af alt afhængig af det pågældende område. I forlængelse heraf kan man stille spørgsmålet, om en juridisk rådgiver bør kende til eksempelvis ændret lovgivning i samme omfang som en advokat. Ifølge *Langsted* forudsættes advokater eksempelvis at ajourføre sig på de nyeste udgaver af Ugeskrift for Retsvæsen og at være opmærksom på den seneste praksisændring. *Langsted* stiller videre spørgsmålet, om det samme kan forventes af eksempelvis en bankrådgiver. Dette besvares benægtende med henvisning til, at eksempelvis en sådan praksisændring først forudsættes kendt, og dermed ansvarspådragende at være uvidende herom, i det øjeblik denne praksisændring fremgår af de fagblade, som læses af den pågældende faggruppe.⁵⁹ Som forudsætning for denne slutning, må det sandsynligvis være et krav, at de to faggrupper i en eller anden forstand differentierer sig. En juridisk rådgiver og en advokat differentierer sig til en vis grad, men det er selvsagt minimalt i forhold til forskellen på en bankrådgiver og en advokat. Juridiske rådgivere og advokater har begge som kerneydelse at levere juridisk bistand og rådgivning, hvorimod bankrådgivere har rådgivning om økonomiske forhold som kerneydelse. Spørgsmålet er dog, hvad der kan siges at ligge uden for en juridisk rådgivers almen viden. Svaret må afhænge af, hvorvidt man anlægger en præmis om, at de juridiske rådgivere er mere eller mindre kompetente inden for det pågældende område end advokater, og derfor må bedømmes henholdsvis strengere eller mildere. Følges den statusbestemte ansvarsnorm stringent, må det imidlertid være sådan, at juridiske rådgivere muligvis kan anses som sin egen branche og dermed have sin egen standard. Det kan dog næppe siges generelt

⁵⁹ Langsted (2004), s. 376

at forholde sig ens i alle situationer. Det vil formentlig altid bero på de konkrete omstændigheder, såsom bl.a. retsområdet og eventuelle specialismålestokke som følge af eksempelvis markedsføring.

3.3. Nuancering af ansvarsnormen

Som det ses ovenfor, er der både retspraksis, der peger i retning af, at der gælder en funktionsbestemt, men også praksis der peger på en statusbestemt ansvarsnorm. Det er derfor ikke nødvendigvis muligt at fastlægge en ansvarsnorm, der er gældende i alle situationer. Professionsansvaret må formentlig anses som mere flydende og nuanceret. En sådan nuancering ses i *Langsteds* beskrivelse af professionsansvaret, som han omtaler som et såkaldt maskeansvar. Maskeansvaret skal forstås på den måde, at en person over for sine omgivelser kan påtage sig en identitet, som han ifalder ansvar ud fra. Dette kan også ske uden krav om uddannelse eller erfaring. Hvis en tømrer ifører sig en lægemaske, og på den måde fremstår som læge over for andre, vil tømreren blive bedømt ud fra lægefaglige standarder. Det samme gælder, hvis en privatperson antager en identitet som professionel inden for en given branche. De pligter, en rådgiver skal leve op til, afhænger således i mindre grad af, hvilken branche vedkommende selv opererer inden for, selvom reglerne herfor naturligvis i visse situationer også skal overholdes. Eksempelvis skal advokater, der yder rådgivning under en bankrådgivermaske, vel stadig udvise en adfærd, der stemmer overens med god advokatskik. Det er derimod i højere grad de branchespecifikke pligter, personen ser ud til at være omfattet af, der har relevans for vedkommendes potentielle ansvar. Dette er naturligvis ikke en skabelon for, hvorledes problemstillinger vedrørende mangelfuld rådgivning kan løses i praksis, idet *Langsteds* tese om maskeansvaret også fordrer spørgsmål om, hvilken standard der gælder for ydelser, som ligger i grænseområdet mellem forskellige brancher. Princippet i maskeansvaret støttes af *Jørgensen*, som anfører, at selve den funktion, som en professionel antager, må være afgørende for kundens forventninger til ydelsen. En advokatvirksomhed kan således ikke undgå at ifalde et advokatansvar ved at lade en ikke-advokat udføre advokatopgaver.⁶⁰

Maskeansvaret er således en udmærket illustration af, at professionsansvaret i virkeligheden skal anskues mere glidende i henhold til relationen mellem en funktions- og statusbestemt

⁶⁰ Jørgensen (2001), s. 13

ansvarsnorm. Efter maskeansvarstesen bliver en rådgiver således ikke blot vurderet ud fra den ydelse, rådgiveren leverer. Hvis rådgiveren faktisk er revisor, og også har påført sig revisormasken, men som led i sin rådgivning nødvendigvis må rådgive om et juridisk spørgsmål, vil rådgiveren ikke nødvendigvis blive bedømt efter advokatspecifikke pligter. Rådgiveren har ikke påført sig nogen advokatmaske over for sin klient, og klienten har derfor ikke nogen forventning om, at rådgiveren er advokat. Samme resultat vil nås, såfremt revisoren faktisk er bankrådgiver, men har iført sig en revisormaske over for sin klient, og rådgiver om juridiske spørgsmål. Her vil rådgiveren efter maskeansvaret blive bedømt efter de pligter, der gælder for revisorer, selvom rådgiverens reelle erhverv er bankrådgiver. Der er således i maskeansvaret elementer af både den funktionsbestemte og den statusbestemte ansvarsnorm. Der skeles både til hvilken *ydelse*, der leveres, ligesom der skeles til *hvem* der leverer den (eller hvem der ser ud til at levere den).

Det er således ikke utænkeligt, at den rådgiver, der har iført sig en maske som juridisk rådgiver, bliver bedømt som den rådgiver, der har iført sig advokatmasken, uanset at maskerne jo reelt er forskellige. Det er omvendt ikke udelukket, at de bedømmes forskelligt. Dette vil afhænge af, hvad fagstandarderne for juridiske rådgivere indeholder. Hvis fagstandarderne for juridiske rådgivere er den samme som for advokater, vil de to rådgivergrupperinger blive bedømt ens, uanset hvilken af de to masker, de har på. Hvis fagstandarderne derimod er forskellige, vil de sandsynligvis blive bedømt forskelligt.

Foruden differentieringen mellem advokater og juridiske rådgivere må ligeledes undersøges, hvorvidt der differentieres indbyrdes blandt juridiske rådgivere. Det fremgår af lov om juridisk rådgivning § 2, stk. 2, at juridiske rådgivere skal udarbejde en aftale om juridisk rådgivning skriftligt. Efter stk. 4 skal denne aftale indeholde oplysninger om den juridiske rådgivers uddannelsesmæssige baggrund. Formålet med bestemmelsen er forbrugerbeskyttende, og den skal give forbrugeren mulighed for at vurdere rådgiverens kompetencer. Ifølge *Jull Sørensen* kan sådanne uddannelsesmæssige oplysninger få en direkte indvirkning på en senere vurdering af, om rådgiveren har handlet culpøst i forbindelse med sin rådgivning. Bestemmelsen er et formelt krav til rådgiveren i forbrugerforhold, jf. § 1, stk. 1, men det står naturligvis en juridisk rådgiver i erhvervsforhold frit for at fremkomme med en sådan oplysning. Selvom loven kun gælder for forbrugerforhold, er det ikke utænkeligt, at vurderingen af en sådan

oplysning alligevel kan få betydning i erhvervsforhold. *Jull Sørensen* anfører, at sådanne oplysninger kan få betydning for en helhedsvurdering af klientens berettigede forventninger til kvaliteten af rådgivningen samt afgrænsning af kvalitet og omfang af ydelsen. Disse oplysninger vil således dels indgå i culpavurderingen og i vurderingen af hvilket opdrag, der er påtaget. Det bemærkes dog, at udgangspunktet stadig er, at "man er, hvad man gør", men at det ikke kan udelukkes, at en sådan oplysning kan have betydning. Det bemærkes ligeledes at formålet med bestemmelsen ikke er, at det skal have denne virkning.⁶¹ Det forekommer sandsynligt, at det faktum, at den juridiske rådgivers manglende kompetencer i form af relevant uddannelse, kan indgå i culpavurderingen. Man vil nemmere kunne argumentere for, at et givent område ligger uden for rådgiverens almenviden, og at det tilsvarende ikke var noget, klienten kunne forvente af en rådgiver, der har afgivet oplysninger om ikke at være uddannet inden for det pågældende felt.

Jull Sørensen opstiller overordnet tre mulige scenarier for ansvarsvurderingen af juridiske rådgivere contra advokater. Enten må de juridiske rådgivere vurderes efter god advokatskik eller hhv. strengere eller mildere. Som argumentation for en identisk vurdering er betragtninger om den funktionsbestemte ansvarsnorm, netop det at "man er, hvad man gør". Argumentet for en mildere vurdering begrundes i, at der ikke er tale om rigtige advokater, dog med det forbehold, at det er svært at finde en klar begrundelse for denne argumentation i forarbejderne til lov om juridisk rådgivning eller i retspraksis. Herudover perspektiveres til, at det eksempelvis ses fra revisorernes brancheorganisationer, at de ikke-godkendte revisorer næppe har interesse i en mildere bedømmelse. De juridiske rådgivere må ligeledes af forretnings- og/eller konkurrencemæssige årsager formodes ikke have interesse i et ry som "andenrangs juridiske rådgivere". En lavere standard vil herudover kræve, at lovgiver definerer hvilke juridiske opgaver, der skal lede til en mildere bedømmelse af de juridiske rådgivere. Det er dog svært at forestille sig en lavere standard for kerneydelserne, da det formodes, at det i flere tilfælde vil vise sig i form af en utilstrækkelig og mangelfuld rådgivning. Sidst må en strengere bedømmelse være en mulighed for de rådgivere, der specialiserer sig indenfor et givent område og markedsfører sig med dette. Dette er dog ligeledes med det forbehold, at der ikke findes retspraksis på et skærpet ansvar som følge af specialiseringen. Det bemærkes dog, at

⁶¹ *Jull Sørensen* (2011), s. 294

det er svært at finde retspraksis der bekræfter eksistensen af et sådan skærpet specialansvar.⁶²

Indledningsvist kan det anses for overvejende sandsynligt, at de juridiske rådgivere på et generelt plan må vurderes efter samme standard som advokater. Argumentet for dette er, som det blandt andet er anført ovenfor, at man må foretage culpabedømmelsen med udgangspunkt i den ydelse, der leveres, og ikke, som efter den statusbestemte ansvarsnorm, ud fra hvem den leveres af. De ydelser, der kan karakteriseres som traditionelle advokatydelse, må således ud fra den funktionsbestemte ansvarsnorm føre til en identisk standard. Denne opdeling af ydelser ligner begrebet kerneydelser, der arbejdes med i maskeansvaret. Det antages, at maskeansvaret bygger på den tanke, at forskellige brancher har forskellige kerneydelser. På den måde kan der drages en parallel til advokater over for juridiske rådgivere, som dog begge har som kerneydelse at levere juridisk rådgivning. I og med at kerneydelsen for de to erhverv er den samme, er det muligt, at deres masker ligner hinanden.

Ifølge *Jull Sørensen* vil en differentieret ansvarsnorm kræve en stærk branche for juridiske rådgivere med et decideret ønske om en sådan differentiering. *Jull Sørensen* anfører endvidere, at det centrale i professionsansvaret er, at man er, hvad man gør. Advokatbranchen er for nuværende den største aktør på markedet for juridisk rådgivning, og ydes der juridisk rådgivning, vil det vil derfor være svært at differentiere sig fra advokatstandarder. Juridiske rådgivere bedømmes således efter advokatbranchens standarder for god skik.⁶³

Definitionen på fx dækkende testamentær rådgivning fastsættes efter, hvordan de definerende aktører på området - dvs. advokater - yder den.⁶⁴ En differentiering forekommer derfor meget usandsynlig, da en forudsætning for dette nødvendigvis må være, at man formår at ændre sin ydelse i så væsentlig grad, at den ikke længere kan karakteriseres som en advokatydelse. Man kan måske forestille sig en ændring i måden, hvorpå rådgivningen gives og dokumentet udeliveres, men så længe funktionen i ydelsen stadig er den samme, er det vanskeligt at forestille sig en tilsvarende differentieret ansvarsvurdering.

⁶² Jull Sørensen (2011), s. 312ff.

⁶³ Jull Sørensen (2012), s. 3f

⁶⁴ *Ibid*, s. 4

Såfremt juridiske rådgivere skal bedømmes mildere end advokater, vil det sandsynligvis kræve, at juridiske rådgivere betragtes som mindre kompetente end advokater. Det forekommer usandsynligt, at man vil betragte juridiske rådgivere som andenrangsrådgivere og deraf acceptere en lavere standard, der samtidig for advokater ville være en mangelfuld ydelse. Dette vil i høj grad være udtryk for en statusbestemt ansvarsnorm. Det vil generelt være svært at udvælge hvilke ydelser, der skal medføre en lavere standard for juridiske rådgivere, samt i hvilket omfang der kan slækkes på standarden. Advokatens ydelse består vel næppe af mange overflødige undersøgelser m.v., som en juridisk rådgiver kan undlade at foretage. Undladelser vil formentligt i de fleste tilfælde resultere i en mangelfuld ydelse, uanset hvem der leverer den. I denne forbindelse drages en interessant parallel af *Jull Sørensen* til flybranchen. Der ses eksempelvis stor forskel på, om der flyves med SAS eller Norwegian. Der anlægges her en præmis om, at Norwegian er af ringere kvalitet end SAS, hvilket ganske sandsynligt kan være sandt. Forskellen på de to firmaer skal herefter findes i den komfort og service, de tilbyder. Der kan og må ikke være forskel på, hvorvidt passagererne sikkert når destinationen. Komfort og servicedelen skal her ses som en parallel til selve rådgivningsprocessen, mens sikkerheden og det, at man når sikkert frem, ses som en parallel til det, at klienten eksempelvis opnår det ønskede resultat. Hvis opgaven skal tilskæres, vil det således som udgangspunkt alene kunne vedrøre accessoriske forpligtelser. Det dog svært at definere, hvilke accessoriske forpligtelser, der kan slækkes på. Føres analogien alligevel videre til selve sikkerheden på flyrejsen, vil det at komme sikkert fra A til B kunne ses i relation til en rådgivers tilskæring af opgaver i et omfang, hvor klienten hindres i at lide et tab. Såfremt tabet indtræder alligevel, kan det således ud fra denne betragtning ikke siges at være en pligt, der kunne afskæres fra opdraget. Eksempelvis vil der i en ejendomshandel være en oplysningspligt for rådgiveren. At afgrænse sig fra denne oplysningspligt kan sidestilles med det at tilbyde en flyrejse, hvor flyet kun har én fungerende motor, og der således er en væsentlig risiko for flystyrt. Klienten går ind i situationen med åbne øjne og er således vidende om risikoen. Hvorvidt det kan lade sig gøre, må nødvendigvis baseres på en vurdering af, hvor væsentlig en risiko klienten kan tillades at acceptere, uanset kendskab til konsekvenserne heraf. Det må antages, at dette kan lade sig gøre i det omfang, tilskæringen af opgaven ikke kommer i konflikt med reglerne om tilskæring af opdraget, jf. nedenfor i afsnit 5.3.

Som det ses i dommen FED 1995.156 V, var de ændrede regler om sambeskatning ikke en del af en advokats almenviden. Man kan således stille spørgsmålet hvorvidt der findes tilfælde, hvor det samme gør sig gældende for de juridiske rådgivere. Som ovenfor anført i afsnit 3.3.2 anfører *Langsted*, at det kan kræves, at en advokat kender til den nyeste udgave af Ugeskrift for Retsvæsen. Samtidig anføres det, at dette ikke kan forventes af en bankrådgiver. Det kan ikke udelukkes, at man tilsvarende i visse tilfælde, hvor der er tale om nye regler eller ny praksis, vil vurdere en juridisk rådgiver mildere. Det kan herudover heller ikke udelukkes at juridiske rådgivere i stedet for at levere advokatydelse, måske kan agere som konsulenter eller sparringspartnere, hvor man herefter forventer mindre, end man havde forventet af en advokat. En sådan statusbestemt differentiering må ifølge *Sørensen* kræve en stærkere branche for juridiske rådgivere, end der er nu.⁶⁵ Modsat kan det heller ikke udelukkes, at det samme gør sig gældende i den anden retning, nemlig at de juridiske rådgivere vurderes strengere. Dette kan måske være tilfældet, såfremt en juridisk rådgiver har markedsført sig som specialist indenfor et givent område, og man samtidigt må anse den givne problemstilling for værende uden for en advokats almenviden.

Forbrugerforhold eller erhvervsforhold

Når det gælder forbrugerforhold, kan lov om juridisk rådgivning problemfrit anvendes som bidrag til at fastslå ansvaret for juridiske rådgivere. Rådgivning i erhvervsforhold falder imidlertid uden for lovens anvendelsesområde, jf. § 1, stk. 1. Forbrugerombudsmandens udtalelser i afsnit 3.1.1 finder ligeledes kun direkte anvendelse på forbrugerforhold. Det må således være det klare udgangspunkt, at udtalelserne ikke gælder for erhvervsforhold. Det kan dog diskuteres, hvorvidt disse udtalelser alligevel kan anvendes analogt på erhvervsforhold. Der ses en kutyme for analog anvendelse af forbrugerretlige regler på erhvervsforhold, eksempelvis købelovens § 76, som tilmed er en kodificering af de obligationsretlige retsgrundsætninger, der gælder for erhvervsforhold. Lighederne mellem juridiske rådgivere i forbrugerforhold og erhvervsforhold er selvsagt store. Til lovforslaget var der ikke i § 1, indført begrænsning til forbrugerforhold. Denne begrænsning blev senere indført ved folketingets behandling, hvor det blev anført, at der på en række områder gælder regler for god rådgivningsskik, der i tilstrækkelig grad sikrer en professionel modtager af rådgivning. Herudover at bestemmelsen

⁶⁵ Jull Sørensen (2012), s. 4

fik denne ordlyd af hensyn til forbrugerbeskyttelse.⁶⁶ Hensigten synes at være, at rådgivning til professionelle modtagere skal reguleres af andet end lov om juridisk rådgivning, og eftersom der eksplicit er taget stilling til dette, må en analogislutning sandsynligvis udelukkes.

Selv hvis principperne i lov om juridisk rådgivning ikke finder analog anvendelse på juridisk rådgivning i erhvervsforhold, vil det kunne anskues ud fra principperne i professionsansvaret. FED 1997.820 V og FED 2001.343 V, som begge er omtalt nærmere ovenfor, er udtryk for, at en erhvervsdrivende kan blive bedømt ud fra fagmæssige standarder, som den erhvervsdrivende objektivt set ikke er underlagt. Dette sker dog med baggrund i, at den erhvervsdrivende kan fremstå som værende underlagt andre fagstandarder. Ud fra denne betragtning, kan juridiske rådgivere i erhvervsforhold muligvis blive underlagt samme standard som advokater, da de begge yder juridisk rådgivning. Advokatansvaret dirigerer således den ansvarsnorm, der er gældende for juridiske rådgivere. Det står dog stadig i det uvisse, hvorvidt de advokatetiske regler kan anvendes på juridiske rådgivere, der ikke er omfattet af lov om juridisk rådgivning. Som det fremgår ovenfor, er formålet med de advokatetiske regler bl.a., at de skal fungere som bidrag til fastlæggelsen af god advokatskik. Såfremt juridiske rådgivere bevæger sig ind på dette område, kan det således ikke udelukkes, at de også vil skulle indordne sig efter de advokatetiske regler. Det er uvist i hvilket omfang, dette kan gøre sig gældende. Det er ikke muligt nå til en entydig og endegyldig konklusion herom, da der ikke foreligger retspraksis vedrørende anvendelsen af eller henvisning til de advokatetiske regler i henhold til juridiske rådgivere.

3.4 Delkonklusion

Det konkluderes at lov om juridisk rådgivning alene finder anvendelse på forbrugerforhold. For juridiske rådgivere der yder rådgivning til professionelle modtagere, vil retsgrundlaget derfor skulle findes i professionsansvaret. Det er dog sandsynligt, at selve ansvarsvurderingen reelt vil være den samme, da juridiske rådgivere også i erhvervsforhold vil blive vurderet efter god advokatskik. Den eneste forskel på forbruger- og erhvervsforhold ses således at være de formelle krav, der følger af lov om juridisk rådgivning. Forbrugerombudsmandens udtalelser om ansvarsvurderingen leder til en relativt sikker konklusion for forbrugerforhold. For så vidt

⁶⁶ Folketingstidende 2005-06, tillæg B, betænkning over L 65, s. 927f.

angår erhvervsforhold er konklusionen imidlertid ikke så entydig. Da der ingen forskel ses i ansvarsvurderingen, vil denne sontring ikke blive foretaget i det følgende.

Ansvarsvurderingen for juridiske rådgivere kan foretages efter professionsmålestokken for advokater og i visse situationer mildere eller strengere. Advokatbranchen varetager i sagens natur rådgivning om juridiske problemstillinger. Juridiske rådgivere rådgiver om selvsamme problemstillinger og vil derfor næppe kunne differentiere sig fra den branche, de udspringer fra. Nok er de ikke advokater, men juridiske rådgivere rådgiver hovedsageligt om juridiske problemstillinger i erhvervsmæssigt øjemed, hvorfor de må anses som professionelle inden for juridisk rådgivning. Det er således svært at forestille sig, at ansvarsvurderingen skulle være anderledes for juridiske rådgivere. Det kan således konkluderes, at der må tages udgangspunkt i den funktionsbestemte ansvarsnorm, og herefter kan der formentligt afgives fra dette, i de tilfælde hvor der findes grundlag for det.

Som det fremgår af afgørelsen U 1995.156 V, kan det ikke afvises, at juridiske rådgivere kan bedømmes mildere end advokater, eksempelvis såfremt der i en given sag er fremkommet helt ny praksisændring, som alene advokater har pligt til at kende. For nuværende er det også en traditionel opfattelse, at det udelukkende er advokater der forventes at til den nyeste udgave af Ugeskrift for retsvæsen. Såfremt denne opfattelse lægges til grund i en culpavurdering, vil det føre til, at noget kan anses for værende inden for en advokats almenviden, men ikke indenfor en juridisk rådgivers. Det kan heller ikke udelukkes, at uddannelsesmæssige oplysninger kan lægges til grund for en anderledes culpavurdering, som følge af betragtninger om klients forventninger eller accept af risiko. Det ses ligeledes at kunne føre til en differentieret culpavurdering indbyrdes i branchen af juridiske rådgivere, da en tømrer eksempelvis kan vurderes anderledes end en jurist. Desuden kan det ikke udelukkes, at juridiske rådgivere i fremtiden kan differentiere sig fra advokatbranchen i en sådan grad, at ansvarsvurderingen må være anderledes. Denne differentiering må helt konkret indebære, at juridiske rådgivere antager en anden rolle, eksempelvis i form af konsulent eller faglig sparringspartner, hvorefter der ikke udføres deciderede advokatopgaver, og der heller ikke er en forventning herom fra klienten.

Såfremt juridiske rådgivere skal vurderes strengere end advokater, vil det sandsynligvis kræve, at de anses som mere kompetente på det givne rådgivningsområde end advokater. Dette kan ske ved, at de markedsfører sig som specialister inden for et givent retsområde. Det bemærkes dog, at der ikke findes retspraksis for et skærpet ansvar, som følge af specialist markedsføring. Af de tre muligheder, konkluderer kandidatspecialet derfor at denne er den mindst sandsynlige.

Kapitel 4 - Professionelle løsninger

Nærværende kapitel undersøger indledningsvist hvilke hindringer, der kan siges at være for anvendelsen af professionelle løsninger i forbindelse med rådgivningen. Undersøgelsen vil tage sit udgangspunkt i advokater, da det i kapitel 3 konkluderes, at der i det væsentligste gælder det samme for juridiske rådgivere. Der vil herefter ses på områder, hvor anvendelsen af professionelle løsninger kan føre til en modifikation af selve ansvarsgrundlaget.

Det forudsættes, at der anvendes legal tech i form af en eller flere *professionelle løsninger* i rådgivningen. Det forudsættes endvidere, at der i det hele taget foreligger et klient-rå forhold, jf. nærmere nedenfor i kapitel 5. De øvrige erstatningsbetingelser vil som nævnt i afsnit 1.2 ikke blive behandlet.

Såfremt rådgiveren har handlet ansvarspådragende, foreligger der et ansvarsgrundlag. Dette kan statueres og bedømmes ud fra en række forskellige ansvarsnormer. Som anført i kandidatspecialets afsnit 2.2.5, findes variationer i culpabedømmelsen afhængigt af det givne område. Der tales navnlig om rådgiveransvaret - nærmere bestemt advokatansvaret. Da der ikke findes litteratur eller retspraksis på juridiske rådgivere, tages der udgangspunkt i advokatansvaret.

Det kan indledningsvist siges, at der ikke ses nogen forskel i ansvarsvurderingen, når advokaten anvender alternative værktøjer i forbindelse med sin rådgivning. Advokater ses i forvejen at anvende en række værktøjer, men uanset om advokaten bruger blyant, Microsoft Word, Karnov eller en professionel løsning, vil advokaten stadig være ansvarlig for den ydelse, advokaten præsterer. Derfor ses hovedsagelig på hvilke ansvarsmodifikationer, der kan have relevans for professionelle løsninger. Det skal dog ikke nødvendigvis ses som en udtømmende liste over forhold, der kan have betydning for eller modificere ansvarsvurderingen.

4.1. Advokatens erstatningsansvar

Det bemærkes, at der endnu ikke er retspraksis, der behandler advokatansvaret ved anvendelse af professionelle løsninger, hvorfor undersøgelsen må tage udgangspunkt i de generelle ansvarsmodifikationer, der fremgår af litteraturen og retspraksis.

Indledningsvist undersøges advokatens løsning af opgaver, herunder hvilke redskaber advokaten vælger at tage i brug under processen. Spørgsmålet er herefter, om advokaten har valgfrihed i løsningen af den stillede opgave i forhold til metoden. *Vinding Kruse* anfører herom, at ekspeditionen bør søges gennemført efter den på sagsområdet sædvanlige fremgangsmåde. Hvis rådgiveren grundet betragtninger om hensigtsmæssighed ønsker at ændre fremgangsmåden i udførelsen af opdraget, skal klienten samtykke hertil, såfremt sagens risikoprofil derved øges.⁶⁷ Det må i tilknytning hertil være sådan, at der på en række sagsområder er normer for, hvorledes og med hvilke metoder en sag løses. Eksempelvis antages det at være sædvanlig praksis, at advokaten ved berigtigelsen af en ejendomshandel gennemgår købsaftalen, bilag, finansiering samt tjekker BBR-registret og tinglysningsmæssige forhold. Der foretages desuden ekspeditioner i form af fremsendelse af skøde til tinglysning og berigtigelse af gældsovertagelsen.⁶⁸ Endvidere vil udfærdigelsen af et testamente oftest ske med baggrund i et paradigme, som ved advokatens hænder og viden tilrettes i overensstemmelse med klientens ønsker om bl.a. arvens procentmæssige fordeling. Bistand om testamentariske dispositioner kræver overordnet, at advokaten sikrer, at testators vilje imødekommes.⁶⁹ Det ligger således nogenlunde fast hvilke skridt, advokaten almindeligvis skal tage inden for i alt fald visse sagsområder.

Valgfriheden i advokatens ydelse kan i visse situationer modificeres. I U 1985.489 H statue-rede Højesteret advokatansvar, idet advokaten i forbindelse med bistand med behandling af dødsboet efter to søstres mor ydede rådgivning, der kunne have været mere optimal. Det primære aktiv i boet var en landbrugsejendom, som den ene søster skulle overtage. Advokaten udfærdigede herefter straks et skøde til søsteren, men det viste sig senere, at beskatningen af ejendommen kunne have været undgået, såfremt advokaten i stedet havde valgt den

⁶⁷ Vinding Kruse (1990), s. 20

⁶⁸ Halling-Overgaard (2011), s. 131 og 160

⁶⁹ Ibid, s. 254

løsning, hvor søstrene succederede i moderens skatteretlige stilling med halvdelen hver og derefter ladet den ene søster overdrage sin halvdel til den anden søster. Sagen blev anlagt med påstand om, at advokaten havde ydet mangelfuld rådgivning ved ikke at have oplyst om denne skattemæssige mulighed. Højesteret fandt, at advokaten havde en selvstændig forpligtelse i medfør af opdraget til at rådgive arvingerne om den skattemæssigt mest fordelagtige løsning. Den mest optimale løsning blev imidlertid vurderet til ikke at have haft en sådan udbredelse og kendskab blandt advokater i almindelighed, at advokaten burde have været bekendt hermed. Dommen illustrerer således, at selvom bistanden ikke var optimal, var den mest gunstige løsning ikke tilstrækkeligt kendt i advokat kredse til, at den ydede bistand var erstatningspådragende for advokaten. Selvom afgørelsen vedrører selve resultatet og således ikke som sådan fremgangsmåden, må principperne dog ligeledes kunne bruges i relation til fremgangsmåden. Dette må begrundes med den sammenhæng, der i visse tilfælde kan siges at være mellem fremgangsmåde og resultat. Selvom en opgave kan løses efter fremgangsmåde A, B og C, kan det ske, at det udelukkende er den ene af disse fremgangsmåder, der fører til det mest optimale resultat. Skal man eksempelvis foretage en praksissøgning, kan dette eksempelvis enten foregå gennem trykte udgaver af Ugeskrift for Retsvæsen eller ved hjælp af Karnov eller et andet mere avanceret praksissøgningsprogram. Det vil sandsynligvis både gå hurtigere og være nemmere at udelukke, at der findes andet praksis af relevans for den givne sag ved søgning i Karnovs domsdatabase. Omvendt kan det med denne logik muligvis anses for culpøst at indrette sig på, at Karnovs domsdatabase er fyldestgørende og udtømmende, da der foregår en selektion af, hvilke domme der skal fremgå heraf. Herudover kan der opstå situationer, hvor den nyeste retspraksis endnu ikke fremgår af Karnovs database, men alene kan findes ved domstolene. Det må således kunne antages, at advokaten har en høj grad af valgfrihed, såfremt der ikke foreligger nogen almindelig fremgangsmåde inden for en given opgave. Det må dog bemærkes, at såfremt der benyttes en anden fremgangsmåde end den almindeligt kendte, er det selvsagt en forudsætning for, at der kan statueres erstatningsansvar, at den almindeligt kendte fremgangsmåde havde resulteret i et mere optimalt resultat for klienten, idet der i modsat fald ikke foreligger kausalitet.

I advokatbranchen anvendes til tider paradigmer til løsningen af visse opgaver. Dette sker oftest på opgaver, hvis karakter ikke er af stor kompleksitet. Selvom advokaten i høj grad har valgfrihed med hensyn til, hvordan denne vælger at løse en given opgave, kan advokaten

imidlertid ikke blot anvende resultatet af løsningen ukritisk. Dette gælder tillige i sager, der traditionelt løses på baggrund af paradigmer. Dette ses blandt andet illustreret i U 2007.569 V, hvor advokaten i forbindelse med bistand ved en tvangsauktion af en fast ejendom, havde benyttet nogle standardforbehold i auktionsvilkårene, som advokaten altid anvendte ved tvangsauktioner. Dette førte til et tab for klienten, da disse standardforbehold ikke var fyldestgørende i den pågældende sag. Retten fandt, at advokaten klart havde tilsidesat sine pligter som advokat for auktionsrekvirenten ved ikke udtrykkeligt i auktionsvilkårene at have fremhævet et specifikt forbehold. Sagen behandlede således den situation, hvor en advokat har anvendt standardforbehold, hvilket kan sidestilles med paradigmer, til auktionsvilkårene. Da advokaten ikke havde tilrettet auktionsvilkårene i overensstemmelse med sagens fakta, havde han ikke opfyldt sine pligter som advokat inden for sagsområdet. Hvis en advokat anvender en professionel løsning, gælder det tilsvarende, at advokaten ikke ukritisk kan indrette sig på, at outputet er korrekt. Advokaten må herudover heller ikke kunne undskylde sig med at have anvendt den professionelle løsning, og derfor ikke have haft grund til at tro, at resultatet ikke var det optimale.

Advokaten har i sit opdrag valgfrihed for så vidt angår metodevalg og valg af fremgangsmåde til løsning af den stillede opgave. Denne valgfrihed vil undertiden blive begrænset og/eller indskrænket ud fra, hvad der er sædvanligt inden for et givent sagsområde, og hvad der har vundet udbredelse og således er kendt i advokatkredse. *Ulfbeck* anfører i relation hertil, at når det er fastlagt hvilken type opgave, der er tale om, forekommer der grænser for, hvor frit løsningen af opgaven kan aftales. Dette kommer til udtryk i det udgangspunkt, at advokaten ikke kan afgrænse sig ud af pligter, der er i professionens og/eller sagstypens kerneområde.⁷⁰ I medfør af dommene findes det nærliggende, at det i tilfælde af at den professionelle løsnings output er fejlagtig, hvad enten der er tale om en teknisk fejl eller fejl ved datainput til løsningen, er advokaten, der er ansvarlig. At en professionel løsning tager fejl i sin løsning af en given opgave, må det betragtes som om, det er advokaten, der tager fejl, og dermed yder forkert bistand. Advokaten vil således være forpligtet til at gennemgå det output, en professionel løsning giver for at sikre, at rådgivningen til klienten er korrekt og tilpasset specifikt til klienten.

⁷⁰ Ulfbeck (2010), s. 62f.

4.2. Modifikationer til advokaters erstatningsansvar

Det må herefter undersøges, hvordan professionsansvarsnormen for advokater modificeres af forskellige forhold. Der findes momenter, som domstolene bringer i anvendelse ved bedømmelsen af advokaters ansvar. Sådanne momenter angår eksempelvis indsats- og resultatforpligtelser, klare og uklare retsforhold, retsstandarden god advokatskik i retsplejelovens § 126, stk. 1, specialist- og generalistbetegnelsen og klientens berettigede forventninger.

4.2.1. Indsats- og resultatforpligtelser

Som tidligere omtalt i afsnit 2.2.5. om advokatansvaret, skal advokaten bedømmes efter en speciel, faglig målestok. Denne målestok kan konkretiseres ud fra, om en sagkyndig advokat i en given sag har udvist den omhu og faglige dygtighed, som en klient med rimelighed må kunne forvente af den pågældende advokat. Culpanormen baserer sig blandt andet på, hvorvidt det er tale om en *resultat- eller indsatsforpligtelse*. Eksemplet på testamentarisk bistand nævnt i afsnit 4.1. udtrykker den klassiske *resultatforpligtelse*, idet advokaten skal udarbejde et testamente, der sikrer, at testators vilje opnås. Der søges dermed et konkret resultat. Det samme må gøre sig gældende ved ekspeditionsopgaver såsom tinglysning. Såfremt det ønskede resultat ikke opnås, er det antagelsen, at der gælder et præsumptionsansvar. Det påhviler her klienten at bevise, at der ikke er præsteret korrekt ydelse, hvorefter advokaten må bevise, at dette ikke kan tilregnes advokaten selv eller nogen, han har ansvaret for.⁷¹ Heroverfor kan advokaten i visse tilfælde alene være forpligtet til at præstere en vis indsats, hvor et bestemt resultat ikke på forhånd kan garanteres. Dette kaldes en *indsatsforpligtelse*. Når advokatens opgave indbefatter en forpligtelse om at præstere en vis indsats, skal klienten således i tilfælde af fejl fra advokatens side løfte beviset for, at den pågældende advokat ikke har handlet i overensstemmelse med den alment gældende faglige målestok; *den gode, ordentlige professionelle bistand*.⁷² Denne målestok udledes af sædvaner inden for branchen og det konkrete retsområde.⁷³ I forhold til resultatforpligtelsen kan navnlig tænkes, at præstationen af et resultat, eksempelvis indgivelse af konkursbegæring, kan gennemføres ved hjælp af en professionel løsning. Samtidig kan en advokat i udførelsen af bistand i form af en indsatsforpligtelse, anvende en professionel løsning til informationssøgning, dokumentgenerering etc.

⁷¹ Ulfbeck (2010) s. 34f

⁷² Jull Sørensen (2011), s. 116f

⁷³ Bryde Andersen og Lookofsky (2015), s. 44f.

Der ses ingen ændring af ansvarsgrundlaget, når legal tech i form af en professionel løsning bliver en del af ligningen. Dette må henføres til, at professionelle løsninger ikke ændrer på det klare udgangspunkt om, at hvis der er tale om en given forpligtelse, fører fremgangsmåden ikke til noget andet resultat.

4.2.2. Klare og uklare retsforhold

I forhold til definitionen af klare retsforhold, må der være tale om simple retsspørgsmål. *Vinding Kruse* anfører, at klare retsforhold er "... retsspørgsmål, hvis besvarelse ingen omhyggelig jurist vil nære nogen rimelig tvivl om."⁷⁴ Dette kunne eksempelvis være betydningen af hæftelse i et personselskab over for et kapitalselskab eller fordelingen af tvangsarv til en livsarving. Det bemærkes, at det i litteraturen har vundet tilslutning, at der gælder en streng norm i de tilfælde, hvor advokaten rådgiver fejlagtigt om klare retsforhold.⁷⁵ For så vidt angår klare retsforhold gælder der er en formodning for, at der er handlet culpøst når det rigtige svar ikke er fundet. Normen kan betegnes som værende et præsumptionsansvar, som advokaten utvivlsomt er underlagt.⁷⁶ Dette præsumptionsansvar må i visse tilfælde kunne tolkes som grænsende til et objektivt ansvar, eksempelvis i tilfælde af, at en tidsfrist overskrides. I et sådant tilfælde, vil det formentligt være meget svært at undgå ansvar. Der findes dog hverken holdepunkter i litteraturen eller i retspraksis for at hævde, at der eksisterer et rent objektivt ansvar inden for advokatansvaret.

I U 2003.1679/2H fandt Højesteret en advokat erstatningsansvarlig i sin bistand til en sælger af et investeringsommerhus. Advokaten skulle afholde det tab, som sælgeren led ved at skulle friholde køberne af sommerhuset for deres tab, idet sommerhuset ikke kunne udlejes i det omfang, der som en betingelse var en forudsætning for handlens gennemførelse. Dette skyldtes, at udlejning ville være stridende mod sommerhuslovens § 1, stk. 1, nr. 1. Højesteret lagde i dommen vægt på, at udlejning ikke ville kunne finde sted, og at dette ved en sammenholdelse af samarbejdsaftalen med lovgrundlaget stod klart. Der var således tale om en så klar retsregel, at advokaten havde handlet ansvarspådragende ved ikke i sin bistand at rådgive

⁷⁴ Vinding Kruse (1990), s. 19

⁷⁵ Halling-Overgaard (2011), s. 54

⁷⁶ Ulfbeck (2010), s. 72

sælgeren om den risiko for ugyldighed, der fremstod grundet en forudsætning om erhvervs-mæssig udlejning. Det må således antages, at det til en vis grad er "nemmere" at ifalde erstatningsansvar som advokat, hvis vedkommende yder fejlrådgivning om klare retsregler eller begår klare advokatfejl i øvrigt, hvis besvarelse advokater i branchen ikke ville have nogen rimelig tvivl om. Dette må gælde uagtet om der indgår en professionel løsning i advokatens bistand.

Der må fremkomme vanskeligheder ved anvendelsen af culpanormen for advokater i forhold til tvivlsomme og/eller usikre retsforhold. Det er således det modsatte tilfælde end klare retsforhold, hvor der oftest er en almen og fast retsopfattelse af et givent retsspørgsmål. For at være tale om et uklart retsforhold, må der objektivt foreligge et tvivlsomt retsspørgsmål. *Vinding Kruse* fremhæver, at advokaten næppe kan siges at have handlet culpøst, når han har foretaget et fejlskøn ud fra et uklart og tvivlsomt retsspørgsmål, forudsat at han har baseret sine undersøgelser herom på en grundig gennemgang af lovforarbejder, retspraksis og retslitteratur og i øvrigt ikke afviger fra den almindelige retskildelære.⁷⁷ Det uklare retsforhold må medføre et mildt culpaansvar gældende for den enkelte advokat.⁷⁸

I U 1946.205 Ø udtalte Østre Landsret om en advokat i forbindelse med dennes repræsentation af en sælger af fast ejendom, at "... den af sagsøgeren påberåbte retspraksis ikke kan antages at have en sådan klarhed som af sagsøgeren hævdedet." Hermed var den foreliggende retspraksis vedrørende det givne retsspørgsmål ikke tilstrækkelig klar til, at advokaten ved førelse af sælgerens sag med sikkerhed havde opnået et andet resultat, såfremt sagen var blevet ført ved domstolene i stedet for indgåelsen af et forlig mellem parterne. I forhold til det ovenfor nævnte om advokaters fejlskøn, må inddrages Østre Landsrets reference i SB 1939 A.75, hvor det i præmisserne anføres at "*Uanset om det af de sagsøgte hævdede synspunkt måtte findes at være det rette for afgørelsen af det omhandlede spørgsmål, har dette dog været af en så tvivlsom karakter, at et eventuelt fejlskøn i så henseende ikke ville kunne pådrage sagsøgeren erstatningspligt.*" Selvom det synes at være tilfældet, at advokaten næppe vil kunne pådrage sig erstatningsansvar ved uklare retsspørgsmål, såfremt han har foretaget forsvarlige undersøgelser, var dette ikke tilfældet i en afgørelse fra Østre Landsret.

⁷⁷ Vinding Kruse (1990), s. 54

⁷⁸ Ulfbeck (2010), s. 73

I U 1958.968 Ø skulle en ægtepagt vedrørende ægtefællers formueforhold godkendes af overøvrigheden, den daværende myndighed på området. Dette var på tidspunktet i sig selv et omtvistet og tvivlsomt retsspørgsmål, men da advokaten ikke i sin bistand oplyste herom, fandt retten, at advokaten som juridisk konsulent og advokat for sagsøgeren ikke havde udvist den omhu, der fordres, ved at undlade at søge ægtepagten bekræftet. Det måtte påhvile advokaten at oplyse klienten om de i sagen fremtrædende risici. Uklare og tvivlsomme retsspørgsmål må udgøre en problematik i advokatens anvendelse af en professionel løsning, idet løsningen ikke i en enhver situation kan forventes at kunne foretage de skøn, der typisk relaterer sig til de uklare retsspørgsmål. Dette kan frembyde risiko for, at advokaten yder forkert eller mangelfuld rådgivning, når denne baserer rådgivningen på den professionelle løsning. Herudover må der være et videre spænd i forhold til advokatens valg af fremgangsmåde, når der er tale om uklare retsforhold, altså hvor både metoden og løsningen ikke har vundet udbredelse i advokatkredse, og der desuden måske tillige er uenighed om retstilstanden inden for et givent område. Dette anses særligt relevant i forhold til advokaters til- eller fravalg af en professionel løsning som et redskab i løsningen af en opgave.

For så vidt angår uklare retsforhold er det vigtigt at sondre mellem retsspørgsmål, hvor spørgsmålet er uklart som følge af, at det endnu ikke har været prøvet ved domstolene, og retsspørgsmål, hvor fortolkningen af allerede eksisterende retspraksis og lovgivning blot er vanskelig at foretage. I sidste tilfælde anfører *Gomard*, at domstolene anlægger en tendens til at pålægge eksempelvis revisorer og advokater, der rådgiver om komplicerede skatteretlige spørgsmål, ansvar for fejl, der skyldes misforståelse af eller ukendskab til regler.⁷⁹ Ifølge *Ulfbeck*, anfører *Samuelsen og Søggaard* imidlertid modsat, at advokaten i sådanne situationer bør bedømmes efter en mildere standard.⁸⁰

4.2.3. Betydningen af god skik

Som nævnt i kandidatspecialets afsnit 2.2.7 om de advokatetiske regler, bruges særligt retsstandarden god advokatskik til at dirigere culpabedømmelsen af advokaters adfærd og/eller undladelser. *Gomard* anfører, at god skik-regler ikke er ensbetydende med et ubetinget an-

⁷⁹ Gomard (2002), s. 61

⁸⁰ Ulfbeck (2010), s. 73

svar for den part, der er underlagt sådanne retsstandarder. Culpavurderingen tager udgangspunkt i en samlet vurdering af, om advokaten har handlet uforsvarligt. Hvorvidt advokaten har handlet i overensstemmelse med eller tilsidesat god advokatskik, udgør blot et pejlemærke til udfyldning og specificering af culpastandarden.⁸¹

Bryde Andersen fremhæver på linje med *Gomard*, at det forhold, at en advokat overtræder god advokatskik, ikke i sig selv kan bevirke, at advokaten har handlet ansvarspådragende.⁸² Omvendt er det heller ikke således, at blot advokaten har handlet ansvarspådragende, så er disciplinæransvaret i god advokatskik overtrådt.⁸³ *Halling-Overgaard* anfører, at det er en forudsætning for at kunne statuere culpa, at advokaten har handlet i strid med god advokatskik. Dette baseres på to Højesteretsafgørelser, U 1978.855 H (denne afgørelse kan ikke fremsøges, men det antages, at forfatteren har henvist forkert i sin bog og i stedet faktisk har ment U 1978.653 H) og U 2002.1444 H, som dog omhandler god revisorskik. Ifølge *Halling-Overgaard* kan principperne fra disse afgørelser bruges tilsvarende på god advokatskik.⁸⁴ Der findes imidlertid ingen retspraksis, der viser samme principper for god advokatskik. Det kan således ikke siges med sikkerhed, hvorvidt betragtningen er korrekt. *Ulfbeck* anfører, at der gælder et præsumptionsansvar, såfremt god advokatskik er overtrådt.⁸⁵ *Bryde Andersen* synes enig i dette synspunkt, og betegner det som en formodningsregel.⁸⁶ *Vinding Kruse* tilslutter sig ligeledes betragtningen.⁸⁷

Hertil leder spørgsmålet, om der er nogen forskel på vurderingen af god advokatskik og culpavurderingen. *Langsted* anfører, at der ingen forskel er, udover de etiske krav der fremgår af god advokatskik. Dog er der ikke enighed herom, da *Vinding Kruse* anfører, at der normalt kræves forsæt til af overtrædelsen af god advokatskik. Ifølge *Langsted* er dette næppe korrekt.⁸⁸ Dette kandidatspeciale vil imidlertid ikke indgå i en mere dybdegående diskussion

⁸¹ Gomard (2002), s. 64

⁸² Bryde Andersen (2005), s. 751

⁸³ Halling-Overgaard (2011), s. 73

⁸⁴ Ibid, s. 92

⁸⁵ Ulfbeck (2010), s. 61

⁸⁶ Bryde Andersen (2005) s. 751

⁸⁷ Vinding Kruse (1990), s. 13

⁸⁸ Langsted (2004), s. 320

af denne uenighed i teorien, men alene skitsere betydningen af god advokatskik i relation til culpavurderingen.

Overtrædelsen af god advokatskik kan imidlertid ex officio indgå som et væsentligt element i ansvarsbedømmelsen. I en situation, hvor tab hos klienten opstår som følge af advokatens manglende efterlevelse af god advokatskik, kan der være formodning for erstatningsansvar.⁸⁹ Dette kommer navnlig til udtryk i det faktum, at der i retssager vedrørende advokaters erstatningsansvar, ofte indhentes responsa fra Advokatrådet om, hvorvidt advokatens adfærd er modstridende med god advokatskik.⁹⁰ Advokatrådets Responsumudvalg foretager i sådanne tilfælde en vurdering af, om advokatens adfærd er i overensstemmelse med de retsregler, normer og kutyper, der er gældende inden for begrebet om god advokatskik.⁹¹ Endvidere fandt landsretten det i afgørelsen U 2004.1153 V ikke dokumenteret, at en advokat have handlet ansvarspådragende i forbindelse med sin rådgivning, idet der ikke var indhentet et sådant responsum.

I U 2005.45 V kendte Vestre Landsret en advokat erstatningsansvarlig for manglende undersøgelse af det nærmere indhold af en servitut om færdselsret, da advokaten var bekendt med, at grunden skulle bebygges, hvorfor klienten led et tab. Landsretten afsagde dom i overensstemmelse med Responsumudvalgets vurdering, idet det blev fundet, at advokaten havde handlet i strid med god advokatskik ved ikke at undersøge vejretten.

Der foreligger utallige domme, der statuerer overtrædelse af god advokatskik, og/eller hvor Responsumudvalgets vurderer, at god skik-reglen er overtrådt, hvorefter retten pålægger advokaten erstatningsansvar. Det er således et særdeles stærkt moment, der ofte indgår i ansvarsbedømmelsen af advokater, der har ydet fejlagtig eller mangelfuld bistand. På baggrund heraf må en advokat, der anvender en professionel løsning, ligeledes underkastes en vurdering fra Advokatrådets Responsumudvalg om, hvorvidt hans adfærd opfylder normerne i god advokatskik. Inden for den nærmeste fremtid anses det således ikke som utænkeligt, at et en advokats brug af legal tech i form af en professionel løsning vil indgå i et responsum, hvori det

⁸⁹ Vinding Kruse (1990), s. 13

⁹⁰ Halling-Overgaard (2011). s. 31f

⁹¹ Ulfbeck (2010), s. 61

behandles, om advokaten handlet med den fornødne faglighed og som en god, ordentlig advokat havde gjort i et tilsvarende tilfælde, ved at anvende en professionel løsning. Det må dog anses som usandsynligt, at selve brugen af en professionel løsning kan være i strid med god advokatskik, da det som udgangspunkt må være selve den rådgivning, der faktisk ydes til klienten, der må lægge grund for ansvarsbedømmelsen.

4.2.4. Specialist- og generalistbetragtninger

Det er grundlæggende inden for advokatansvaret, at enhver advokat i en culpavurdering sammenlignes med en god og ordentlig advokat, der udviser en vis grad af faglighed, omhu og agtpågivenhed. Imidlertid forekommer andre betragtninger om, med hvem og hvorledes en advokat skal sammenlignes ud fra hans adfærd.

Som nævnt er der forskellige forhold af betydning for ansvarsvurderingen af advokatansvaret. Et af disse forhold er *specialist- og generalistbetegnelsen*. Der har i teorien på området været uenighed om inddragelsen af advokaters arbejdsområde og stillingsbetegnelse i ansvarsbedømmelsen, men *Halling-Overgaard* anfører, at det forekommer nærliggende at domstolene inddrager sådanne overvejelser i culpavurderingen, navnlig i relation til advokater, der udbyder specialiserede ydelser.⁹² Fremdeles vil der kunne skabes en berettiget forventning hos en klient om, at sådanne ydelser beror på særlige kvalifikationer. I den forbindelse kan det virke naturligt, at specialistadvokaten inden for et specifikt område alt andet lige indestår med mere kvalificeret viden herom end generalisten, der berører en mangfoldighed af retsområder. *Vinding Kruse* anfører modsat *Halling-Overgaard*, at der må afvises at gælde specialistmålestokke, som indeholder en skærpelse af ansvarsbedømmelsen af specialister.⁹³ I tilslutning hertil anfører *Ulfbeck*, at *Samuelson og Søgaard* afviser, at "... der gælder specialistmålestokke, i den forstand, at en ikke-skatteretskyndig advokat skal undergives en lempeligere vurdering end skatteretsadvokaten."⁹⁴ Sml. heroverfor *Bryde Andersen*, som ligesom *Halling-Overgaard* mener, at en advokat, der fremstår over for klienten som specialist indenfor et specifikt retsområde, i højere grad må være forpligtet til at have et indgående kendskab til dette retsområdes regler.⁹⁵ *Ulfbeck* antager på linje med *Halling-Overgaard*, at der i hvert fald

⁹² Halling-Overgaard (2011), s. 57

⁹³ Vinding Kruse (1990), s. 27

⁹⁴ Ulfbeck (2010), s. 61

⁹⁵ Bryde Andersen (2005), s. 765

i et vist omfang gælder en særlig standard for advokater, der har specialiseret sig indenfor et specifikt retsområde. Hun anfører videre, at decideret markedsføring som specialist bevirker, at der anvendes en strengere bedømmelse over for den givne advokat.⁹⁶ *Langsted* mener i overensstemmelse med *Halling-Overgaard* og *Ulfbeck*, at det forhold, at en advokat markedsfører sig som specialist, kan bevirke, at der opstår en særligt streng norm. Dog anfører han ligeledes, at der må udvises påpasselighed med at pålægge en strengere norm i de situationer, hvor advokaten blot har dygtiggjort sig inden for et specifikt retsområde, men ikke decideret markedsfører sig som sådan.⁹⁷ Der må således sondres mellem den situation, hvor advokaten markedsfører sig som specialist, og de tilfælde, hvor advokaten blot har ry for at være eller er specialiseret på et givent område. *Verner* anfører, at anerkendelsen af, at der eksisterer specialiststandarder, har som resultat, at der stilles strengere professionelle krav til specialisten inden for dennes speciale end over for generalisten inden for samme retsområde. *Verner* fremhæver tysk ret, idet der her er etableret en ordning til anerkendelse af specialister, hvor igennem der tildeles officielle specialisttitler. Han mener dog, at der gælder specialistmålestokke uden en sådan specialistanerkendelsesordning i de tilfælde, hvor advokaten er bekendt med, at klienten alene har antaget advokaten på grund af, at han er kendt som specialist på det område, hvor klienten har brug for bistand.⁹⁸

På baggrund af ovenstående er det naturligt at antage, at der i litteraturen er større tilslutning til, at der gælder specialistmålestokke, end det modsatte. Det ses ligeledes, at såfremt en advokat markedsfører sig som specialist, vil denne blive sammenlignet med en specialist. Der forefindes ikke retspraksis eller kendelser fra Advokatnævnet, der behandler en sag hvori omdrejningspunktet er, om der gælder specialistmålestokke. Det henstår således med en vis usikkerhed, at sådanne normer gælder, uagtet det er beskrevet i retslitteraturen, da dette ikke har samme retskildemæssige værdi som retspraksis. Der er en række argumenter, der taler for, at advokaten underlægges sådanne målestokke, men dette kan ikke endeligt sluttes, før der foreligger praksis på området, der statuerer en måske skærpet culpavurdering over for en specialistadvokat.

⁹⁶ Ulfbeck (2010), s. 61f

⁹⁷ Langsted (2004), s. 382f

⁹⁸ Verner (1993), s. 15ff

Specialistmålestokke kan tænkes særligt relevante i forhold til professionelle løsninger i de tilfælde, hvor en generalistadvokat anvender en professionel løsning, der er udviklet af specialister og/eller markedsføres som en specialisløsning. Det er nærliggende at stille spørgsmålet, om en generalist således erstatningsmæssigt vurderes som en specialist, når han anvender den type professionelle løsning. Ifølge *Halling-Overgaard, Ulfbeck og Langsted* bevirker markedsføringen af sig selv og sine ydelser som specialist, at der kan opstå en strengere norm, som vedkommende derefter bedømmes ud fra. Det taget i betragtning må selv generalister, der markedsfører sig med ydelser, der er specialiserede og/eller udviklet af specialister, underkastes en ansvarsbedømmelse med udgangspunkt i dét, dvs. den faglighed og de kompetencer, de har solgt sig selv på til klienten. Hvis generalisten blot anvender en specialisløsning uden at markedsføre sig med denne, er det mindre sikkert, om han skal bedømmes ud fra specialistmålestokke. Dette kan imidlertid ikke slutes endeligt, når der ikke foreligger retspraksis til fortolkningsbidrag. Endvidere kan det næppe tænkes, at det teoretiske udgangspunkt om specialistmålestokke for specialister ændres, når en specialist i sin fremgangsmåde vælger at anvende en professionel løsning til at yde specialistbistand til en klient.

Det er på baggrund af ovenstående ikke selvsagt, at en væsentlig grad af specialisering er udslagsgivende i en vurdering af, om der er handlet culpøst. Det er ej heller selvsagt, at specialistbetegnelsen medfører en skærpet culpanorm for reelle specialister samt dem, der markedsfører sig som specialister inden for nærmere bestemte områder.

Det må dog forekomme nærliggende, at hvis en advokat sælger advokatbistanden som specialist, må klienten alt andet lige kunne have rimelige forventninger til, at den bistand, advokaten yder, er overensstemmende med hans specificering af ydelsen som specialiseret.

4.2.5. Klientens berettigede forventninger

Spørgsmålet er herefter, hvorledes klientens berettigede og rimelige forventninger påvirker culpabedømmelsen af en advokats handlinger og/eller undladelser. Det kan forestilles, at advokaten ilægger visse forventninger i sin bistand, både ved aktivt at berette om sagens sandsynlighed for at opnå et bestemt resultat, eller passivt ved ikke at informere om sagens risici, hvad enten disse er åbenlyse eller ej. Klienten kan ligeledes have en forventning til, at en advokat der markedsfører sig som specialist og måske endda generelt er kendt som sådan,

rent faktisk udøver en specialiseret rådgivning, jf. ovenfor i afsnit 4.2.4. Hvad advokaten oplyser om sagens mulige udfald skaber i sagens natur klare forventninger for klienten, hvorfor det er afgørende for advokaten indledningsvist at forventningsafstemme med klienten, således at opdraget er fastlagt, og klienten ikke skuffes. Det er navnlig advokatens oplysninger om sagen, der kan gøre en forventning berettiget for klienten.

Advokaten vil som rådgiver i en vis grad være nærmere end klienten til at indse skuffelser i sagens oplysning, eksempelvis validiteten af klientens oplysninger, rette dokumentation mv. Dette må klart antages at være inden for advokatens pligter ifølge opdraget, idet netop advokaten har det faglige kendskab til, hvorledes sagen skal oplyses. Klienten kan imidlertid ikke påregne, at advokaten qua sin faglighed ikke stiller relevante, uddybende spørgsmål. *Langsted* anfører, at konsekvensen af dette er, at rådgiveren skal leve op til klientens rimelige forventninger.⁹⁹

Det må være et spørgsmål, hvad der herefter er gældende i det tilfælde, hvor en klient har en forventning om, at brugen af en professionel løsning forbedrer mulighederne for et positivt resultat, eller hvor klienten kunne forvente, at advokaten anvendte eller ikke anvendte en professionel løsning i den pågældende sag. Til det sidstnævnte kan eksempelvis tænkes, at en klient kan have en forventning om, at dokumentgenerering i form af en ejaftale eller et testamente, kan produceres hurtigere og med lavere omkostninger til følge med en professionel løsning og derfor ønsker denne fremgangsmåde anvendt, i stedet for at advokaten manuelt skal udfærdige dokumenterne egenhændigt uden brug af en professionel løsning. Hvis advokaten har givet lovning på at anvende en professionel løsning i sin bistand, og ikke gør dette, men klienten ikke derved lider et tab eller i øvrigt skuffes for så vidt angår sagens resultat eller hurtighed, kan det næppe tænkes at indgå som et moment, der taler for, at advokaten skulle have handlet culpøst.

⁹⁹ Langsted (2004), s. 180

4.3. Delkonklusion

Det behandles, om advokaten frit kan vælge at anvende en professionel løsning i sin bistand. Her konkluderes det indledningsvist, at der er aftalefrihed. Den enkelte advokat har dermed valgfrihed i forhold til valg af fremgangsmåde til løsningen af en opgave. Denne valgfrihed vil undertiden blive begrænset ud fra, hvad der er sædvanligt inden for et givent sagsområde, og hvad der har vundet udbredelse og således er kendt i advokatkredse. Videre konkluderes, at advokathvervet er underlagt en særlig faglig målestok; har en sagkyndig advokat i en given sag udvist den omhu og faglige dygtighed, som klienten med rimelighed må kunne forvente af den pågældende advokat?

Afsnittet analyserer herudover de relevante momenter, herunder klare og uklare retsforhold, retsstandarden god advokatskik i retsplejelovens § 126, stk. 1, specialist- og generalistbetegnelsen og klientens berettigede forventninger. Disse forhold normerer culpabedømmelsen for advokater på forskellige måder. Det må herefter konkluderes, at advokaten ved anvendelse af en professionel løsning underkastes en strengere ansvarsnorm, såfremt der er tale om, at rådgiveren eller løsningen har fejlfortolket eller ikke anvendt den korrekte retsregel, når det er et klart retsforhold. Videre kan det tænkes, at advokaten markedsfører sig som specialist og dermed kan sammenlignes med en specialistadvokat på samme område. Disse modifikationer er imidlertid ikke særlige for anvendelsen af professionelle løsninger.

På baggrund heraf konkluderes det, at professionelle løsninger ikke ændrer på retsstillingen for advokaten i forhold til culpabedømmelsen, når vedkommende har præsteret forkert eller mangelfuld bistand. Dette er ej heller tilfældet, når løsningen handler autonomt, idet advokaten stadig er kontraktspart og derfor ansvarlig. Det er således uden betydning hvilket redskab advokaten bruger, herunder om der er tale om blyant, Microsoft Word, Karnov eller en professionel løsning.

Kapitel 5 - Selvbetjeningsløsninger

Nærværende kapitel analyserer den situation, hvor en part, det værende enten en forbruger eller en erhvervsdrivende, lider et tab i erstatningsretlig forstand ved anvendelse af legal tech i form af *selvbetjeningsløsninger*. Der vil således indgå en undersøgelse af den erstatningsmæssige retstilstand for disse løsninger. I den forbindelse analyseres ansvarssubjektet kort samt hvorvidt selvbetjeningsløsninger udgør rådgivning i sig selv, eller om de blot udgør et køb af dokumenter. Herefter analyseres i hvilket omfang, der kan foretages opgaveindskrænkninger. Dette fører til en endelig undersøgelse af de generelle krav til rådgivning, som ses at være problematiske i relation til selvbetjeningsløsninger.

5.1. Ansvarssubjektet

I relation til selvbetjeningsløsninger kan der opstå en problemstilling vedrørende ansvarssubjektet. Det er ikke længere den traditionelle konstruktion, hvor klienten har en specifik advokat, der kan holdes ansvarlig. Ofte findes der end ikke en advokat i selskabet. Det må således undersøges, hvorvidt disse selskaber kan optræde som ansvarssubjekt, og i så fald hvilken ansvarsnorm, de underlægges.

I U 2006.2039 H blev et revisionselskab sagsøgt for ikke at have overholdt god revisionskik i forbindelse med en virksomhedsomdannelse. I afgørelsen var det den specifikke revisors handlinger, der blev vurderet. Selve ansvarssubjektet, altså sagsøgte, var imidlertid selskabet. Højesteret frifandt revisionselskabet for at have handlet i strid med god revisorskik. Selve revisionselskabet kunne således potentielt have pådraget sig et rådgiveransvar. Spørgsmålet er herefter, om det samme kan gøre sig gældende for et firma, der udbyder en selvbetjeningsløsning. I en sådan situation er det ikke en egentlig fysisk advokat eller juridisk rådgiver, hvis handlinger bliver vurderet. Selvom klienten således ikke kan rette et krav mod nogen specifik rådgiver, idet klienten har benyttet en selvbetjeningsløsning, kan må det antages, at selskabet blot vil være pligtsubjektet i henhold til den indgåede kontrakt om rådgivning. Det er herefter spørgsmålet, hvilken ansvarsmålestok selskabet i den forbindelse skal bedømmes efter. Ved fastlæggelsen heraf må det anskues ud fra den leverede realydelse, jf. kapitel 3. Firmaerne udbyder selvbetjeningsløsninger, der yder juridisk bistand, hvorfor der må tages afsæt heri. Som tidligere nævnt i kapitel 3, gælder der i langt de fleste tilfælde den samme standard for

advokater og juridiske rådgivere, nemlig god advokatskik eller god skik for juridisk rådgivning. Hvis selskabet bag en selvbetjeningsløsning blot kan anses som rådgiveren, må selskabet kunne ifalde ansvar for overtrædelse af god advokatskik eller god skik for juridisk rådgivning som følge af professionsansvaret. Det antages derfor at være uden betydning, at man eksempelvis anvender en konstruktion, hvor man alene har personale til IT-drift og således ingen rådgivere, eftersom selvbetjeningsløsningen er den eneste "rådgiver", der er nødvendig at have i virksomheden. Selskabet vil stadig være kontraktspart og deraf pligtsubjekt for den aftalte ydelse og de krav, der følger heraf. Dette må være en nærliggende løsning. Det må således anses som sandsynligt, at selskaberne bag selvbetjeningsløsningerne kan ifalde et rådgiveransvar på lige fod med fysiske rådgivere.

5.2. Fastlæggelse af rådgivning

For at kunne besvare kandidatspecialets problemformulering må det undersøges, hvad rådgivning konkret er. Særligt for juridiske rådgivere er, at de er omfattet af lov om juridisk rådgivning. Loven omfatter som bekendt kun rådgivning, der ydes til forbrugere, og det findes derfor nødvendigt at analysere begrebet efter andet end denne lov. Der vil i den forbindelse indgå en analyse af, hvorvidt dokumenter og andre ydelser præsteret af selvbetjeningsløsninger kan karakteriseres som rådgivning, samt hvilke retsvirkninger der er knyttet hertil.

Som beskrevet i afsnit 2.2.4 om rådgiveransvaret, dækker begrebet rådgivning over, at en person giver en anden råd om en specificeret problemstilling. Rådgivningen kan enten være mundtlig eller skriftlig, eksempelvis i form af udarbejdelse af breve, kontrakter eller tegninger. Det kendetegnende ved rådgivning er, at der ikke ydes fysisk assistance. Der gives alene anvisninger eller forslag til, hvorledes en given situation bør håndteres.¹⁰⁰ Hvorvidt der reelt er tale om rådgivning kan tilmed afhænge af modtagerens forståelse. Jo mere modtageren forventer, at der er tale om professionel rådgivning, desto mere sandsynligt er det, at der er tale om reel professionel rådgivning. Hvis rådgiveren ligefrem markedsfører sig med sin rådgivning, og tager honorar herfor, vil der være tale om en indeståelse for en rådgivning af et vist fagligt niveau.¹⁰¹ Ifølge *Langsted* kan rådgivning defineres som "... tilpasset, fagligt funderet

¹⁰⁰ Langsted (2004), s. 12

¹⁰¹ Ibid, s. 14

informationsgivning med henblik på en klients beslutningstagning."¹⁰² Informationsgivningen fremstår her adskilt fra assistancen. Assistancen eller ekspeditionen skal her ses som det at realisere den løsning, den rådsøgende har valgt. De ansvarspådragende fejl kan opstå både i selve rådgivningen og assistancen. Ydelse i form af ren ekspedition hører ikke under begrebet rådgivning. Inddragelsen af faglighed i definitionen skal her ikke ses som et element, der altid vil være til stede i en rådgivning, men alene et element, der er til stede i den sammenhæng, hvori rådgivning sædvanligvis indgår i. Tilpasning skal i sammenhængen forstås som et krav om en vis relevans for den enkelte klient i informationen.¹⁰³ Heroverfor står den situation, hvor advokater eller juridiske rådgivere tilbyder gratis generel information på en hjemmeside eller via et udsendt nyhedsbrev uden individuel tilpasning til klienten. Dette vil således ikke vil udgøre rådgivning.

Det fremgår af betænkning om rådgiveransvar nr. 1362/1998, at begrebet rådgivning må forstås bredt, således at det omhandler ikke blot specifikke anbefalinger, men også vejledninger, uanset om disse gives skriftligt eller mundtligt.¹⁰⁴ Jull Sørensen anfører herom, at fokuset for de ovenfor anførte definitioner er, at klienten skal træffe en beslutning. Andre definitioner ses endvidere at fokusere på uafhængighed, hvorefter rådgivningen skal være fri for anden indflydelse end hensynet til klienten. Det ses i forskellige brancher, at uafhængighed er indført i love og regler om etik eller god skik, eksempelvis for advokater. Hvorvidt der er et decideret krav om uafhængighed er omdiskuteret i teorien, og det anføres herom af Jull Sørensen, at det forekommer problematisk at indlægge en sådan betingelse i begrebet, da konsekvensen heraf er at en given ydelse ikke kan anses for rådgivning.¹⁰⁵

Som anført i afsnit 3.2.2 omfatter lov om juridisk rådgivning, ikke kun juridisk bistand snæver forstand, men også i bred forstand. Dette forstås som skriftlige eller mundtlige anbefalinger og vejledninger om retsgrundlaget samt konsekvenser af den rådsøgendes valg. Herudover omfattes også udfærdigelse eller udfyldelse af dokumenter, herunder juridisk bistand, hvor der ikke er tilknyttet reel juridisk rådgivning til ydelsen, men hvor ydelsen udgør udarbejdelse

¹⁰² Langsted (2004) s. 17

¹⁰³ Jull Sørensen (2011), s. 246

¹⁰⁴ Betænkning om rådgiveransvar nr. 1362/1998, pkt. 4.2.1. nederst

¹⁰⁵ Jull Sørensen (2011), s. 247ff.

af et dokument. Eksempelvis omfattes udfærdigelse af testamenter uden dertil knyttet juridisk rådgivning til ydelsen.¹⁰⁶ Der findes ingen relevante domme vedrørende anvendelsesområdet for lov om juridisk rådgivning. Der findes dog en række domme, hvor der af domstolene er taget stilling til begrebet juridisk bistand efter vinkelskriverloven, der indeholdt et markedsføringsforbud mod juridisk bistand, og som er den lov, der blev ophævet i forbindelse med indføringen af lov om juridisk rådgivning. Vinkelskriverloven anvendte ligeledes følgende eksempel på juridisk bistand: *“Affattelse af Dokumenter, Indgivelse af Andragender til myndighederne og juridisk Vejledning af enhver Art”*. Af forarbejderne til lov om juridisk rådgivning fremgår, at loven har et anvendelsesområde svarende til vinkelskriverloven, og derfor findes retspraksis efter vinkelskriverloven anvendelig i definitionen af rådgivning.¹⁰⁷ Af andre konkrete eksempler kan nævnes dommen *U 1989.183 Ø*, hvor landsretten mente at *“... skødeskrivning, udfærdigelse af pantebreve, tinglysning og andre i forbindelse med handel med faste ejendomme nødvendige og sædvanlige ekspeditioner må anses for omfattet ...”*. Herudover dommen *U 1999.1922 Ø*, hvor udfærdigelse af dokumenter og foretagelse af samtlige ekspeditioner i forbindelse med berigtigelse af ejendomshandel udgjorde juridisk rådgivning. Som eksempel på noget, der ikke ansås som rådgivning, er dommen *U 2004.2209 Ø*, hvor der forelå salg af juridiske standard dokumenter med tilhørende vejledninger. Kunderne blev ikke anvist, hvad der skulle skrives i dokumenterne, men alene anvist hvilke rubrikker i dokumentet, der skulle udfyldes. Det blev af retten lagt til grund, at tjenesten reelt var et opslagsværk, hvor der ikke blev ydet *“... individuel, personlig rådgivning eller retshjælp ...”*. Det er overvejende sandsynligt, at det ikke ansås som rådgivning, fordi der netop manglede det elementet om individuel tilpasning til klienten.

Jull Sørensen anfører, at i de tilfælde, hvor det ikke er underordnet, hvem klienten er, og rådgiveren således skal foretage sig noget forskelligt fra klient til klient, kan det efter omstændighederne være rådgivning. Det modsatte tilfælde er hvor det ingen betydning har, hvem klienten er, og der således er tale om rene ekspeditioner, såsom i *U 2004.2209 Ø*, hvor der alene var tale om salg af utilpassede standarddokumenter.¹⁰⁸ I disse tilfælde, vil det være

¹⁰⁶ Bygholm (2006), s. 1

¹⁰⁷ Folketingstidende 2005-06, tillæg A 1978, s. 1989f

¹⁰⁸ Jull Sørensen (2011), s. 240

nødvendigt at anskue det ud fra et køberetligt mangelsansvar, hvorefter erstatningsbeføjelsen potentielt vil kunne gøres gældende. Dette falder dog uden kandidatspecialets rammer, da der således ikke længere er tale om juridisk bistand, men alene et decideret køb af dokumenter i købelovens forstand.

Ansvarsfraskrivelser

Det ses i legal tech industrien, at man forsøger at anvende vilkår, der kan antages at have til formål at undgå de krav, der følger af rådgiveransvaret. Disse vilkår kan have en ordlyd såsom "Indholdet på hjemmesiden udgør ikke juridisk rådgivning af nogen art.", "Alt indhold på hjemmesiden udgør forslag og er dermed ikke juridisk rådgivning af nogen art." eller lignende. Spørgsmålet er herefter, om juridiske rådgivere i sine handelsvilkår og -betingelser for selvbetjeningsløsninger kan fraskrive sig ansvar for sin rådgivning ud fra et vilkår om, at løsningen ikke udbyder juridisk rådgivning. Der tænkes her på de tilfælde, hvor vilkårene anvendes på trods af de faktuelle omstændigheder, dvs. tilfælde, hvor selvbetjeningsløsningen faktisk laver en individuel tilpasning fra klient til klient. Det kan ikke udelukkes, at der findes løsninger, hvor vilkåret fremstår som en loyal oplysning til kunden om løsningens indhold, og hvad man deraf kan forvente.

Forbrugerombudsmanden traf i sagsnr. 12/13360 afgørelse om, at det er i strid med god skik for juridisk rådgivning at anvende generelle ansvarsfraskrivelser såsom en fraskrivelse af ethvert ansvar for rådgivningen. Et vilkår, der har en af de ovenfor anførte ordlyde, må kunne betragtes som en generel ansvarsfraskrivelse, da den først og fremmest har en ordlyd, der leder til flere spørgsmål, end den besvarer for kunden. For at kunne vurdere retsvirkningen af dette vilkår, vil det være nødvendigt at have kendskab til forskellen mellem rådgiveransvarets professionskrav og det retsgrundlag, ydelsen ellers skulle vurderes efter. Som det ses ovenfor, vil det i tilfælde af, at den juridiske bistand ikke kan defineres som rådgivning sandsynligvis føre til, at der er tale om køb af dokumenter i købelovens forstand. Selvom formuleringen således typisk ikke har karakter af en traditionel ansvarsfraskrivelse, får det imidlertid reelt den konsekvens, da kravene til ydelsen vil være væsentligt mindre. Dette må siges at være en ensidig fordel for udbyderen. Det kan derfor siges, at ansvaret fraskrives for de fagmæssige krav, der følger af professionsansvaret. Det kan måske ligefrem kaldes et atypisk vilkår, da der

er tale om en fraskrivelse af ansvar for en forsættlig undladelse af iagttagelse af de rådgivningskrav, der sædvanligvis gælder for den pågældende ydelse. Dette vil dog afhænge af udbyderens bevidsthed om den reelle ansvarsmålestok, udbyderen er underlagt.¹⁰⁹ Det vil desuden være et meget byrdefuldt vilkår for modtageren af rådgivning, og det vil vel ingen fordele medføre for denne.

Selvom Forbrugerombudsmandens afgørelse alene er direkte anvendelig i fastlæggelsen af god skik for juridisk rådgivning, og derfor kun direkte anvendelig i forbrugerforhold, og den må antages først og fremmest at have baggrund i forbrugerbeskyttelseshensyn, må den også bygge på aftaleretlige principper, der også gælder for professionel rådgivning uden for anvendelsesområdet af lov om juridisk rådgivning. Uden for forbrugerforhold gælder det, at generelle vilkår skal underlægges en indskrænkende fortolkning af domstolene. Såfremt vilkåret må anses for værende et atypisk vilkår, vil vilkåret endda blive fortolket direkte mod ordlyden.¹¹⁰ Vilkåret vil derfor ligeledes være problematisk i erhvervsforhold.

Det modsatte tilfælde vil være, at vilkårene så at sige skriver sig ind i rådgiveransvaret. Dette kan være tilfældet, hvor løsningen rent faktisk ikke udgør rådgivning og således som udgangspunkt ikke underlægges kravene hertil, men det alligevel anføres i handelsvilkårene, at det kategoriseres som rådgivning. I dette tilfælde vil det fungere som et valg af regelsæt, der skal regulere aftaleforholdet mellem parterne. Udgangspunktet vil her formentligt, som med alt andet, være aftalefrihed. Dog må et sådant valg af regelsæt skulle underlægges en formålsfortolkning, hvorefter det må vurderes, om det også har været koncipistens vilje at være omfattet af, i dette tilfælde, et udvidet regelsæt. Hvis dette viser sig uladsiggørligt, må *koncipistreglen* dog finde anvendelse, hvorefter uklare vilkår fortolkes mod affatteren af vilkåret.

Spørgsmålet er herefter, om det er muligt at fraskrive sig ansvaret for overholdelse af god skik for juridisk rådgivning. Ifølge *Bryde Andersen* kan advokater ikke fraskrive sig ansvaret for god advokatskik. Fuldstændige ansvarsfraskrivelse kan dog være tilladelige på områder, hvor der ikke foreligger en god skik standard, såfremt der ikke er tale fraskrivelse af ansvar for forsæt

¹⁰⁹ Bryde Andersen og Lookofsky (2015), s. 412

¹¹⁰ Ibid, s. 411f

eller grov uagtsomhed.¹¹¹ Det kan siges, at god skik for juridisk rådgivning ingen standard indeholder, da der ikke findes nogen brancheorganisation med udfyldningskompetence.¹¹² Denne anskuelse vil dog næppe være korrekt, da god skik for juridisk rådgivning har samme indhold som god advokatskik, jf. kapitel 3. Selvom der uden for forbrugerforhold reelt set som udgangspunkt ikke gælder en god skik-standard for juridiske rådgivere, da lov om juridisk rådgivning alene finder anvendelse på forbrugerforhold, må det alligevel overvejes, om sådanne fraskrivelse er tilladelige. God advokatskik gælder i realiteten også for juridiske rådgivere uden for forbrugerforhold som følge af professionsansvarsreglerne, jf. kapitel 3. Eftersom juridiske rådgivere også uden for forbrugerforhold således er underlagt en god skik standard, vil *Bryde Andersens* ovenstående tese sandsynligvis ikke kunne lade sig gøre for disse.

Professionel rådgivning

Rådgiveransvaret finder ikke anvendelse på rådgivning mellem privatpersoner. Det er således et krav, at der er tale om rådgivning i erhvervsmæssigt øjemed.¹¹³ Som nævnt i afsnit 3.3.1 er det da også et krav for anvendelsen af professionsansvaret, at rådgiveren fremstår som professionel. I den situation, hvor en person giver en bekendt råd om, hvorvidt denne skal male sit hus grønt eller gult, da er det givet, at det ikke gøres professionelt - i hvert fald såfremt personen ikke har en professionel baggrund inden for sådan rådgivning. Hvis derimod vedkommende faktisk har en professionel baggrund inden for malerrådgivning, og dermed reelt giver kvalificeret rådgivning om konsekvenserne ved at bruge henholdsvis den ene eller anden type maling, da tegner sig et andet billede. I denne situation er det hverken givet, om der ydes rådgivning i professionelt eller privat øjemed.

For juridiske rådgivere, der yder rådgivning i erhvervsmæssigt øjemed til forbrugere, vil dette reguleres af lov om juridisk rådgivning. Loven finder imidlertid ikke anvendelse, når de juridiske rådgivere yder rådgivning til erhvervskunder, jf. lovens § 1, stk. 1. Det findes derfor nødvendigt også at undersøge efter mere generelle betragtninger. For at være inden for lov om

¹¹¹ Bryde Andersen og Lookofsky (2015), s. 415

¹¹² Jull Sørensen (2012), s. 3

¹¹³ Langsted (2004), s. 164

juridisk rådgivnings anvendelsesområde, forudsættes det efter forarbejderne til loven, at kunden betaler et vederlag. Dog kan vederlagsfri enkeltstående rådgivning have et professionelt islæt, eksempelvis såfremt der er tale om bevarelse af gode kunderelationer.¹¹⁴

Hvorvidt der er tale om professionel rådgivning vil bero på en konkret vurdering, hvor eksempelvis et eventuelt honorar kan tale for et klient-rådgiverforhold.¹¹⁵ Langsted anfører videre herom, at der er flere indikatorer på, om der er ydet erhvervsmæssig rådgivning. Som eksempler på sådanne indikatorer er blandt andet *“Udarbejdelse af dokumenter, tegninger m.v.”*, *“Fælles forståelse mellem parterne af, at der skal betales honorar”* samt *“Klientens” opfattelse af om der var tale om erhvervsmæssig bistand, herunder om der kunne kræves honorar.*¹¹⁶ Honoraret er alene en indikation for erhvervsmæssig rådgivning, da advokaten kan være ansvarlig for gratis information og bistand, forudsat at denne som nævnt præsteres som led i advokatens advokatvirksomhed.¹¹⁷ Gomard tilslutter sig dette synspunkt og anfører herom, at der ofte erlægges et vederlag for bistand, men rådgivning, der ydes med et professionelt islæt, vil bevirke, at rådgiveren er ansvarlig herfor, uagtet om rådgivningen er givet vederlagsfrit.¹¹⁸

5.3. Opdrag og Indskrænkning

Det ses herudover i legal tech industrien, at opdraget indskrænkes til at indeholde mindre end hvad den almindelige advokatydelse sædvanligt ses at indeholde. Disse indskrænkninger kan eksempelvis vedrøre en ejendomshandel, hvor opdraget alene indeholder udfærdigelse af købsaftale, skøde og tinglysning og således ikke de rådgivningspligter, der normalt gælder for en sådan bistand. Hensynet bag disse indskrænkninger kan være af forskelligartet karakter. Det kan eksempelvis være af konkurrencemæssige- eller sagsbehandlings årsager. En anden anskuelse kan være, at indskrænkningen af opdraget har til formål at sikre, at opgaven er håndterbar for selvbetjeningsløsningen, da denne i visse situationer må formodes at komme til kort, for så vidt angår iagttagelsen af fyldestgørende rådgivning med alle krav, der sædvan-

¹¹⁴ Folketingstidende 2005-06, tillæg A 1978, s. 1989f

¹¹⁵ Langsted (2004), s. 13f

¹¹⁶ Ibid, s. 166

¹¹⁷ Verner (1993), s. 64

¹¹⁸ Gomard (2002), s. 60

ligvis er gældende for en rådgiver. Indskrænkningen må her antages at bunde i faglighed. Såfremt dette er formålet med indskrænkningen, og denne i øvrigt er tilladelig, vil det blive et spørgsmål om kompetence, hvilket reguleres af de advokatetiske regler, jf. pkt. 8.3. Det kan således ikke udelukkes, at det kan stride mod god advokatskik at påtage sig opgaven i det hele taget. Som det fremgår i afsnit 4.2.3, kan en sådan overtrædelse af god advokatskik indgå til culpavurderingen. I det følgende vil dog undersøges, hvorvidt indskrænkninger af opdraget generelt kan tillades.

Når der indgås en aftale mellem advokat og klient, vil denne aftale indeholde en beskrivelse af den bistand, der bliver ydet. En sådan beskrivelse af opdraget, vil advokaten ligeledes være forpligtet til at affatte, jf. de advokatetiske regler pkt. 14.1 for erhvervsforhold og pkt. 15.1 for forbrugerforhold. Denne beskrivelse skal ses som en afgrænsning eller præcisering af de pligter, der herefter følger af aftalen. Aftalen får således en afgørende betydning for culpavurderingen, og et udgangspunkt kan tages heri. Det ses imidlertid, at den ansvarspådragende adfærd kan foreligge for tilfælde, der ikke er søgt defineret i aftalen. Culpavurderingen suppleres også af de normer, der gælder for erhvervsudøvere inden for den pågældende profession.¹¹⁹ Dette kan ses som resultat af advokatbranchens kutyme for en anvendelse af prædefinerede opgavetyper.¹²⁰ Erstatningsansvaret kan således formodes at være et resultat af professionsansvaret, da culpavurderingen her tager afsæt i, hvordan en god og ordentlig advokat havde handlet i henhold til pågældende opdrag. Det er da også tidligere beskrevet, at advokatbranchen har defineret hvad fyldestgørende testamenterrådgivning indeholder.¹²¹ Dog er det selvsagt en betingelse, at et givent erstatningskrav udspringer af dette opdrag.¹²² Et eksempel på denne kontraktmæssige udfyldning ses i dommen *FED 1994.1532 V*, som vedrører en advokats manglende rådgivning om skattemæssige konsekvenser. Retten tager indledningsvist stilling til, hvorvidt den givne problemstilling var en del af aftalen og finder det ikke bevist, at der var indgået aftale om, at rådgivning ikke skulle indeholde skatteretlige overvejelser. På trods af at aftalen ikke indeholdt sådanne overvejelser fandt landsretten, at advokaten havde handlet ansvarspådragende.

¹¹⁹ Langsted (2004), s. 147

¹²⁰ Jull Sørensen (2011), s. 162

¹²¹ Jull Sørensen (2012), s. 4

¹²² Bryde Andersen (2005), s. 749

Opdraget skal således ansues som en objektiv størrelse, og ikke noget som rådgiveren eller advokaten selv endegyldigt kan definere. Dette gælder dog kun i det omfang, der ikke er tale om retmæssige indskrænkninger af opdraget. Det ses i legal tech-industrien, at man indskrænker opgaverne til udelukkende at vedrøre udleveringen af et dokument. Dette leder ligeledes til nye overvejelser om, hvorvidt de pågældende opgaver kan indskrænkes i en sådan grad. Såfremt advokatens opgave eksempelvis i forbindelse med en ejendomshandel er indskrænket til alene at indeholde oprettelsen af købsaftalen, skødeskrivning og herefter tinglysning, dvs. udelukkende de nødvendige dokumenter til overdragelsen, må det overvejes, om det stadig kan hævdes at være fyldestgørende rådgivning. Der gælder sædvanligvis en oplysningspligt for advokaten for ejendomsoverdragelser. En indskrænkning af den ovenfor anførte type, vil derfor eksempelvis have afgrænset sig fra at iagttage denne oplysningspligt.

Udgangspunktet er aftalefrihed, og såfremt der skal pålægges et ansvar, vil det således skulle vedrøre opgaver, som ligger udenfor den afgrænsede opgave. Ifølge *Munk-Hansen* har *Gomard* anført, at aftalens indskrænkning er uden betydning i culpavurderingen, da der inden for de af professionsansvaret regulerede områder, eksempelvis for advokater og revisorer, har dannet sig en tradition for, hvordan hvervet skal udføres, og som følge heraf må man enten udføre opgaven forsvarligt eller nægte at påtage sig den. Dette skal således forstås som et præceptivt faglighedskrav. En rådgiver der påtager sig en given opgave, vil derfor få accessoriske pligter, med i opgaven. Denne præceptivitet gør sig dog ikke gældende i fuld udstrækning, da domstolene undertiden anerkender vilkår i det omfang, der ikke er grundlag for tilsidesættelse. Som det allerede er anført, gælder der inden for professionsansvaret et faglighedskrav, og det kan derfor som udgangspunkt ikke siges at være et beskyttelsesværdigt formål at afvige på fagligheden.

Ulfbeck synes at tilslutte sig *Gomards* synspunkt om det præceptive faglighedskrav for så vidt angår opgaver inden for kerneområdet af den pågældende profession. Det bemærkes imidlertid, at tilskæring af opgaver lettere lader sig gøre, såfremt opgaven ikke ligger i kerneområdet for den pågældende profession. Herudover udtrykkes en større adgang til at lade aftalen veje tungere end faglige normer på områder, hvor der sker stor brancheglidning. I det tilfælde, hvor aftalen skyldes et ønske om besparelse fra klientens side, er der ifølge *Ulfbeck*

ikke et lige så stort hensyn at tage til klienten. På trods af dette udtrykkes alligevel en vis tilbageholdenhed med at lade sådanne aftaler være gældende.¹²³

Langsted anfører, at det vil være forskelligt, hvor megen betydning et givet erhvervs egne krav vil have. Hvorvidt indskrænkningen kan tillades, vil således skulle vurderes konkret. Herudover kan der være naturligt forekommende hensyn såsom tidsmæssige faktorer, der kan berettige en indskrænkning. *Langsted* synes til en vis grad ligeledes at tilslutte sig det præceptive faglighedskrav, da det udtrykkes, at der må være tale om en indskrænkning der kan "... begrundes sagligt ud fra opgavens karakter."¹²⁴ Ifølge *Munk-Hansen* kan indskrænkninger herudover være ugyldige i tilfælde af, at begrænsningen motiveres af et ønske "... om at op-tjene sit honorar på en mere komfortabel måde eller om at tilsløre udygtighed i forhold til en forventelig ydelse på området". Sådanne begrænsninger vil sandsynligvis ikke tjene til en loyal opfyldelse af kundens behov. Herom anføres at "En erhvervsdrivende rådgiver skal præstere en fagmæssig ydelse og skal levere en forsvarlig indsats, og denne pligt kan rådgiveren ikke frigøre sig fra ved »smarte« dispositioner til egen fordel". Det udtrykkes videre, at en aftale om en løsning, der ikke lever op til fagstandard, dog er gyldig, når konsekvenserne er kendte.¹²⁵ *Munk-Hansen* antager således, at der ikke i alle tilfælde gælder et præceptivt faglighedskrav, men at det beror på kundens kendskab til konsekvenserne af tilskæringen. Det må ses som en balancering mellem hensynet til hindring af klientens disponering til skade for sig selv, og det manglende hensyn til klienten, der udelukkende ønsker en så stor besparelse som muligt. I tilknytning til dette, anfører *Langsted*, at en sådan besparelse også må være hæftet op på klientens interesse i det begrænsede opdrag, og dette må således kunne påvises af rådgiveren. Ligeledes må klienten have accepteret denne indskrænkning med kendskab til konsekvenserne heraf.¹²⁶ Sammenfattende kan det om diskussionen i litteraturen siges, at der sandsynligvis ikke gælder et decideret præceptivt faglighedskrav, men at det nærmere kan karakteriseres som deklatorisk, idet det sandsynligvis kan fraviges, såfremt klienten er

¹²³ Ulfbeck (2010), s. 39f

¹²⁴ Langsted (2004), s. 148ff.

¹²⁵ Munk-Hansen (2010), s. 3

¹²⁶ Langsted (2004), s. 148ff.

vidende om konsekvenserne. Præceptiviteten begrænser sig derfor til de tilfælde, hvor faglighedsindskrænkningen kun bunder i rådgiverens egne interesser og dermed ikke tjener til en loyal opfyldelse af kundens interesser.

Som det er anført ovenfor i forhold til honoraret, er der i legal tech-industrien en tendens til prissammenligning med advokatydelser. Dette må nødvendigvis tilmed indebære en sammenligning med kvaliteten, idet argumentet ellers falder til jorden. En prissammenligning med et kvalitetsmæssigt bedre produkt kan næppe have megen vægt. Ved enhver transaktion har klienten vel et ønske om at gardere sig mod tab. Advokatens opgave i forbindelse hermed er fortrinsvis at realisere klientens ønsker, og herunder så vidt muligt sikre klienten mod at disponere til skade for sig selv med tab som følge. I det omfang man i opdraget fjerner elementer, der hindrer dette tab, må ydelsens kvalitet også gradvist blive ringere. Den rådsøgende kan ganske vist have en interesse i at spare penge, men som det tidligere er anført, må det også være gennemskueligt hvilket kompromis, der indgås som følge af besparelsen. Den konstruktion, selvbetjeningsløsningerne er opbygget omkring, kan anses for værende en bekvemmelig metode til indtjening af honorar. Det fremstår herudover som en smart disposition til fordel for udbyderen, der slipper for at foretage sig noget aktivt fra klient til klient, da selvbetjeningsløsningen fungerer uafhængigt og automatisk. De forekommer tilmed ofte uigennemskuelige for den rådsøgende, der ikke i alle tilfælde har et begreb om hvilke kvalitetskrav, der slækkes på. I relation til den ovenfor anførte problemstilling vedrørende oplysningspligten ved ejendomshandler, kan det eksempelvis anføres, at det udelukkende er rådgiveren, der kender til de relevante oplysninger, og den rådsøgende vil således være ude af stand til at vurdere konsekvensen af denne indskrænkning. Enhver situation må dog vurderes konkret, og dette kan alene anses som indikatorer, der kan tillægges vægt i vurderingen. Det må dog forudsætte at selvbetjeningsløsningen foretager en sammenligning med advokatydelser og udtrykkeligt belyser for kunden, hvad denne henholdsvis modtager og ikke modtager. I forlængelse heraf kan det muligvis tillades, at man eksempelvis indskrænker en ejendomshandel til kun at omhandle udarbejdelsen af købsaftale og skøde samt tinglysning.

5.4 Rådgiverens ansvar

For at kunne fastlægge henholdsvis advokatens og den juridiske rådgivers ansvar for anvendelse af selvbetjeningsløsninger, må der ske en opdeling af de generelle krav til rådgivningen. Disse generelle krav kan naturligvis tillige finde anvendelse ved advokaters og juridiske rådgiveres brug af professionelle løsninger, men de inddrages i nærværende kapitel i det omfang, de udgør en problemstilling i relation til selvbetjeningsløsninger. Det bemærkes, at de generelle ansvarsmodifikationer, som omtalt i afsnit 3.2 ligeledes gælder i relation til selvbetjeningsløsninger.

Fundamentets størrelse

I forholdet mellem klient og rådgiver indgår to forskellige forventninger. Rådgiverens forventninger til klienten er, at denne fortæller om de faktiske forhold og selve formålet med henvendelsen. Modsat forventer klienten, at rådgiveren sørger for, at fundamentet for rådgivningen er fyldestgørende ved at stille spørgsmål herom, som klienten ikke nødvendigvis selv har fundet relevante. Tilsvarende at denne filtrerer i irrelevante oplysninger. Som nævnt ovenfor indebærer rådgivningen en tilpasning af den information, klienten gives. Selvbetjeningsløsningerne indhenter eksempelvis disse oplysninger ved hjælp af spørgeskemalignende undersøgelser. Heri vil klienten typisk skulle foretage sine valg ud fra de tilhørende vejledninger. Det er altid en konkret vurdering, hvor mange løsningsforslag klienten bør have at vælge imellem. Det kan således ikke generelt kræves, at klienten præsenteres for flere løsningsforslag. I det omfang der er flere relevante løsningsforslag, bør klienten dog præsenteres for disse. Videre bør fremlægges fordele og ulemper heraf.¹²⁷

Usikkerhed vedrørende indholdet af rådgivningen

Konstruktionen med selvbetjeningsløsninger kan ligeledes potentielt medføre en problemstilling vedrørende rådgiverens pligt til af egen drift at indhente alle relevante oplysninger i forhold til den givne sag. Klienten er ofte ikke selv opmærksom på hvilke oplysninger, der er relevante, hvorfor det påhviler rådgiveren at indhente disse. Som følge heraf kan rådgiveren

¹²⁷ Langsted (2004), s. 181

ikke blot forlade sig på, at de oplysninger, klienten selv har givet, er tilstrækkelige.¹²⁸ Dette fremgår tydeligt af U 2002.1698 H, hvor klienten havde pådraget sig en personskade. Advokaten lagde oplysninger afgivet af klienten selv til grund for opgørelsen af erhvervsevnetabs-erstatningen. Disse oplysninger var imidlertid ikke tilstrækkelige, da de førte til en opgørelse efter forkerte regler. Vestre Landsret fandt således advokaten ansvarlig for ikke at have tilvejebragt fornødne informationer om klientens forhold. *Langsted* anfører i forlængelse heraf, at der gives rådgiveren et vist spillerum i forhold til utilstrækkelige oplysninger, da det ofte er meget svært - hvis ikke umuligt - at fremskaffe alle tænkelige relevante oplysninger til alle relevante scenarier i den givne sag. Det anføres endvidere, at det er udgangspunktet, at rådgiveren ikke kan blive ansvarlig, såfremt denne klarlægger usikkerhederne og disses karakter og omfang for klienten, og klienten herefter accepterer usikkerhederne.¹²⁹

Oplysninger fra klienten

Rådgiveren har med hensyn til centrale oplysninger en pligt til at kontrollere rigtigheden af klientens oplysninger. Denne pligt blev eksempelvis fastlagt i dommen FED 2000.2555 Ø, hvor en ejendomsmægler undlod at foretage undersøgelse af centrale dokumenter for ejendoms-handlen. Disse dokumenter var, med baggrund i deres centrale karakter, omfattet af ejendoms-mæglerens undersøgelsespligt. Ejendomsmægleren lod imidlertid klienten (sælger) indestå for, at der ikke var truffet beslutninger i ejerforeningen, der var byrdefulde for køberen. Ejendomsmægleren fandtes ikke at kunne fraskrive sig ansvaret, ved at lade klienten indestå for disse oplysningers rigtighed.

Pædagogisk indsats

Ifølge *Ulfbeck* kan der opstå et problem, hvis rådgivning ydes i for generel form. Dette vil ofte ikke være fyldestgørende, idet det indebærer en risiko for, at klienten ikke forstår rådgivningen.¹³⁰ I U 2000.424 V rådgav en advokatfuldmægtig et kommende ægtepar om etableringen af forskellige typer af særeje. Det viste sig efterfølgende, da manden døde, at hustruen ikke havde forstået konsekvenserne af det valgte skilsmissesæreje. Advokatfuldmægtigen gjorde

¹²⁸ Langsted (2004), s. 184f

¹²⁹ Ibid, s. 187

¹³⁰ Ulfbeck (2010), s. 74

gældende, at denne efterfølgende havde fremsendt et brev til parret, hvori der blev redegjort for konsekvenserne ved skilsmisssæreje. Vestre Landsret fandt imidlertid ikke, at advokatfuldmægtigen kunne forvente, at parret forstod brevets indhold og konsekvenserne ved skilsmisssæreje, og advokatfuldmægtigen fandtes således at have handlet ansvarspådragende. I FED 1997.1709 V påhvilede det en advokat at rådgive sin klient om mulighederne for kurssikring i forbindelse med køb af en fast ejendom. Rådgivning om kurssikring havde faktisk fundet sted, men ikke i tilstrækkelig grad. Ifølge landsretten skulle advokaten blandt andet have foretaget regneeksempler, hvilket ikke blev gjort. Advokaten blev således fundet erstatningsansvarlig for det tab, den manglende kurssikring medførte for klienten. Afgørelserne er udtryk for, at der gælder strenge krav til, at en rådgiver sikrer sig, at klienten har forstået rådgivningens indhold og konsekvenserne heraf. *Langsted* omtaler det som en pædagogisk indsats, rådgiveren skal foretage sig.¹³¹

Sammenfatning

I det omfang selvbetjeningsløsningen indeholder machine learning, vil den kunne foretage løbende indlæring i takt med at den stilles over for situationer, hvor den er nødsaget til at afvige fra de udgangspunkter, den er programmeret til i udviklingsfasen. Det bemærkes dog, at dette er en avanceret form for legal tech, der ikke er den hyppigst forekommende. Såfremt selvbetjeningsløsningen indeholder denne form for teknologi, vil det formentligt være muligt at identificere de ovenfor anførte problemstillinger i forbindelse med rådgivningen. Det er dog mere udbredt, at løsningen indeholder paradigmatlignende spørgeskemaundersøgelser, der er i udviklingsfasen, er programmeret til at identificere bestemte typesituationer og heraf danne fundament for rådgivningen. Løsningen vil således have indprogrammeret forudbestemte løsningsforslag, der præsenteres på baggrund af de indkomne oplysninger. Den vil ikke være i stand til at vurdere relevansen heraf, og hvorvidt klienten bør præsenteres for flere forslag, end de indprogrammerede. Den vil heller ikke i ethvert tilfælde kunne vurdere, hvorvidt oplysningerne er tilstrækkelige, og herudover hvorvidt oplysningerne er korrekte. Ligeledes kan der opstå problemer i forhold til at sikre sig, at klienten forstår den modtagne rådgivning. I et sådant vil det tale imod culpa, såfremt udbyderen af løsningen søger at hindre

¹³¹ Langsted (2004), s. 221

misforståelser, eksempelvis ved at lave eksempler og forklaringer på hjemmesiden, forinden klienten skal foretage et valg om indholdet af det pågældende dokument. De ovenfor anførte problemstillinger kræver konkret stillingtagen til oplysninger fra klienten. Løsningen til klienten bygges således alene på det grundlag, klienten selv har stillet til rådighed, og den indeholder ingen sikkerhedsventil i form af en medarbejder, der efterser dette grundlag. Såfremt dette var tilfældet, ville løsningen da ej heller længere kunne karakteriseres som en decideret selvbetjeningsløsning, idet det er en forudsætning, at den kører selvstændigt og automatisk.

Selvbetjeningsløsninger kan dog ikke antages alene at bringe problemstillinger med sig. Det må siges at være en fordel, at løsningerne hindrer den glemsomhed og sjusk, en advokat eller juridisk rådgiver kan udvise i forbindelse med behandlingen af en given sag. Selvbetjeningsløsningen vil være programmeret til at udføre opgaven udførligt, og på samme måde hver gang. Risikoen for menneskelige fejl i udførelsen af opgaven minimeres således til de fejl, der kan opstå i udviklingsfasen. Dette kan dog undertiden medføre meget vidtgående konsekvenser, da fejlen vil gentages hver gang, løsningen benyttes. Så snart et menneske har indset, at et givent løsningsforslag er fejlbehæftet, er det muligt at rette op herpå. I modsætning til et menneske, vil en teknologisk løsning ikke kunne rette op på fejlen blot ved en påtale. Dette vil i stedet kræve omprogrammering. De ovenfor anførte afvigelser vil alene gælde de tilfælde, hvor der kræves et højere niveau af bevidsthed, end teknologien for nuværende rækker til. Det kan eksempelvis næppe tænkes, at teknologien i øjeblikket rækker til en selvbetjeningsløsning, der besidder en skepsis overfor oplysningers korrekthed. Dette vil kræve en indprogrammeret dømmekraft, eller en slags intuition, hvilket indtil videre formentligt udelukkende ses at være en menneskelig egenskab. Specialet vil dog ikke behandle yderligere, hvorvidt dette kan lade sig gøre, da det relaterer sig til teknologiske overvejelser.

5.5 Honorarets betydning for ansvarsbedømmelsen

Juridiske ydelser leveret gennem en selvbetjeningsløsning kan ofte leveres til et lavere honorar, end hvis man foretog en direkte sammenligning med den traditionelle advokatydelse. På denne måde kan de siges at være et mere konkurrencedygtigt alternativ til advokater. Det lavere honorar tillader sig som følge af de reducerede driftsmæssige omkostninger, der skyldes, at man alene har væsentlige omkostninger i udviklingsfasen af teknologien. Honoraret

kan advokater umuligt konkurrere med, da det nødvendigvis må kræve en omlægning af hele advokatbranchens tilgang til lønninger og honorar. Som det ses undersøgt i kapitel 4, kan de professionelle løsninger dog være en variabel, advokatbranchen kan øge sin konkurrencedygtighed på som følge af effektivisering. Prissammenligninger ses ligeledes anvendt i legal tech-industrien som et argument for den alternative løsning. Dette leder til spørgsmålet, hvorvidt honoraret har en betydning for ansvarsvurderingen. Efter det kontrakts- og køberetlige synspunkt har en part, der betaler en lavere ydelse end den sædvanlige en tilsvarende mindre forventning til ydelsens kvalitet. Der kan således ikke forventes det samme, såfremt man betaler den halve pris, som hvis man havde betalt den fulde. Dette skyldes dog, at der er en væsentligt større gennemskuelighed i forhold til selve ydelsens indhold, når man eksempelvis køber et fjernsyn eller andre lignende generiske løsøre genstande. Denne gennemsigthed i ydelsens indhold kan dog ikke anvendes på rådgivningsområdet. *Langsted* anfører herom, at sammenhængen mellem tidsforbrug og rådgivning er fuldstændigt uigennemskuelig for den ikke-professionelle.¹³² Det må dog i forlængelse heraf antages, at det samme gør sig gældende, såfremt der er tale om en professionel modpart. Det er svært at forestille sig, at en professionel modpart, på tilsvarende vis skulle være i stand til at gennemskue, hvor lang tid udarbejdelsen af et testamente burde tage, og deraf være i stand til at se hvorledes rådgiveren prisfastsætter sin indsats, særligt når der er tale om nyere teknologi såsom legal tech. Selv hvis den professionelle modpart er i stand til at gøre sig disse overvejelser, kan det ikke forventes, da det alene er henholdsvis advokaten eller den juridiske rådgiver, der er underlagt et professionsansvar, og ikke klienten. Dette må ligeledes følge af det faktum, at det i forhold til betragtninger om egen skyld ikke ses tillagt betydning i retspraksis, at modparten har været professionel, jf. dommen *U 2000.1721 H*, vedrørende en ejendomsmæglers manglende oplysning om inkonvertible lån til køber som var revisor og ansat i et realkreditinstitut. Det må således afvises, at det lavere honorar, der kan opkræves af udbyderne af selvbetjeningsløsningerne, kan resultere i en accept af en ringere ydelse med den konsekvens, at ansvaret på tilsvarende vis lempes. Honoraret kan imidlertid ikke hævdes at være betydningsløst i ansvarsvurderingen, da et lavere honorar kan være udtryk for en aftalt indskrænkning af opgaverne, hvilket allerede er afdækket.¹³³

¹³² Langsted (2004), s. 163

¹³³ Ibid, s. 163f

5.6. Delkonklusion

Kapitlet behandler indledningsvist ansvarssubjektet, da dette er nødvendig at kunne identificere. Det lægges til grund, at uanset om et selskab er ansvarssubjekt, eller om det er en advokat eller juridisk rådgiver, vil ansvars målestokken stadig skulle foretages efter professionsmålestokken for den pågældende ydelse.

Der kan opstå tvivl om, hvorvidt selvbetjeningsløsninger kan behandles under et rådgiveransvar og de dertilhørende professionsmålestokke. Dette må nødvendigvis kræve, at der rent definatorisk er tale om rådgivning. Spørgsmålet er således, om en selvbetjeningsløsning kan udgøre juridisk rådgivning. I de tilfælde hvor rådgivningen tilpasses den pågældende klient, og der således foretages noget aktivt af rådgiveren, her selvbetjeningsløsningen, vil det efter omstændighederne kunne udgøre egentlig rådgivning. Dette differentierer sig fra tilfælde, hvor ydelsen fremstår som salg af utilpassede standarddokumenter. Anvendelsen af et aftalevilkår, der anfører, at der ikke er tale om juridisk rådgivning, vil ikke kunne gøres gældende i forbrugerforhold, jf. Forbrugerombudsmandens afgørelse i sagsnr. 12/13360. I erhvervsforhold kan det dog ikke siges med så stor sikkerhed, idet der ikke foreligger praksis herpå. Vilkåret kan tænkes at fremstå som en loyal oplysning til klienten. Det vil eksempelvis være tilfældet, hvor opdraget er indskrænket i en sådan grad, at ydelsen ikke længere kan defineres som rådgivning. I en sådan situation, må vilkåret være tilladeligt, da det ikke længere er udtryk for en illoyal disposition fra rådgiverens side. Det må dog være en forudsætning, at denne opdragsindskrænkning også kan tillades.

Herudover vil det kræve, at der er tale om professionel rådgivning, før professionsansvaret kan anvendes. Efter lov om juridisk rådgivning er der et vederlagskrav, førend der er tale om rådgivning i erhvervsmæssig øjemed. Loven gælder dog kun for rådgivning i erhvervsmæssig øjemed til forbrugere, og det er derfor fundet nødvendigt også at fastlægge de tilfælde, der falder uden for lovens anvendelsesområde. Det bliver i disse tilfælde mere nuanceret, da der kan være en række indikationer for, at der er tale om professionel rådgivning. Det kan dog siges, at såfremt der erlægges et vederlag, vil det være svært at forestille sig et tilfælde, hvor det ikke er professionel rådgivning. Grænsetilfældene befinder sig således primært, hvor der ydes gratis bistand, men dette kan undertiden alligevel anses for professionel rådgivning. Det

vil angå gratis bistand præsteret som led i erhvervmæssig virksomhed. Det må dog stadig bemærkes, at rådgivningen skal være tilpasset, da generel information på en hjemmeside eksempelvis ikke vil være genstand for ansvarsovervejelser.

Det bemærkes, at aktørerne i legal tech industrien forsøger at foretage opgaveindskrænkninger. Disse opgaveindskrænkninger må siges at bunde i den konstruktion, selvbetjeningsløsninger er opbygget omkring, hvorefter det forekommer problematisk at iagttage de generelle krav til rådgivning, som sædvanligvis er nødvendige for at kunne præstere en ydelse, der lever op til de fagmæssige krav. Det konkluderes, at dette skal aftales mellem parterne, og det må nødvendigvis kræve en opstilling af konsekvenser af indskrænkningen, førend den kan godtages. Såfremt det ikke nævnes, hvad indskrænkningen angår, og der samtidigt prismæssigt sammenlignes med advokater, forekommer det uigennemskueligt, hvilke kvalitetsmæssige krav til rådgivningen, der er afgrænset fra. Den lavere pris vil i dette tilfælde sandsynligvis ikke fremstå diskulperende for udbyderen, når det ses i den sammenhæng, at der ikke udtrykkeligt oplyses, hvilke indskrænkninger fra den sædvanlige advokatydelse, der er tale om.

Kapitel 6 - Konklusion

Kandidatspecialet har undersøgt den erstatningsmæssige retsstilling for tab, der følger af mangelfuld eller forkert rådgivning baseret på legal tech. Det er fundet nødvendigt at opdele legal tech i to overordnede kategorier, *professionelle løsninger* og *selvbetjeningsløsninger*. Der findes flere relevante problemstillinger for disse typer løsninger.

I kandidatspecialets kapitel 3 er det blevet undersøgt, om ansvaret for juridiske rådgivere er det samme som advokatansvaret. Det har været nødvendigt at anskue ansvaret for juridiske rådgivere ud fra professionsansvaret, primært fordi lov om juridisk rådgivning kun gælder rådgivning i forbrugerforhold. Der sondres i kandidatspecialet mellem den funktionsbestemte ansvarsnorm og den statusbestemte ansvarsnorm. I relation til den funktionsbestemte ansvarsnorm gælder, at der må tages udgangspunkt i den pågældende ydelse samt hvorvidt rådgiveren har optrådt som professionel over for modparten i forbindelse med leveringen af denne ydelse. Culpavurderingen vil herefter basere sig på, hvorvidt der ved ydelsen er præsteret en god faglig indsats, dvs. den indsats, der med rette kan forventes fra en sagkyndig på området. Såfremt den juridiske rådgiver bevæger sig ind på området for advokatytelser, vil denne således skulle leve op til den standard, der gælder for advokater.

Dette kan imidlertid ikke siges med fuldstændig sikkerhed, da der er modstridende retspraksis, der benytter den statusbestemte ansvarsnorm. Det konkluderes, at der i visse tilfælde kan ske en differentiering i ansvarsbedømmelsen mellem en revisor og en advokat på baggrund af hvilket kendskab til regler, der kan forventes af de respektive rådgivergrupper. Tilsvarende kan det ikke udelukkes, at noget ligger inden for en advokats almenviden, men ikke inden for en juridisk rådgivers almenviden. Dette vil således udgøre en mildere culpavurdering. En strengere culpavurdering vil heller ikke kunne udelukkes, eftersom man kunne forestille sig, at juridiske rådgivere af konkurrencemæssige årsager specialiserer sig indenfor afgrænsede retsområder. Dette vil dog bero på, hvorvidt der anlægges en præmis om, at den ene aktør er mere kompetent indenfor det pågældende område. Denne præmis vil eventuelt kunne følge af en markedsføring som specialist eller blot som konsulent eller sparringspartner. En differentiering kan også bunde i den juridiske rådgivers uddannelsesmæssige baggrund. Denne

differentiering vil ikke kun være mellem advokater og juridiske rådgivere, men også en indbyrdes differentiering i gruppen for juridiske rådgivere. Det vil eksempelvis ikke kunne udelukkes, at en juridisk rådgiver med baggrund som tømrer bedømmes mildere end en med juridisk baggrund. Som nævnt vil udgangspunktet for ansvarsvurderingen dog være den funktionsbestemte ansvarsnorm.

Det særlige for forbrugerforhold er, at Forbrugerombudsmanden har givet udtryk for, at juridiske rådgivere skal bedømmes efter standarden for god advokatskik. Det synes nærliggende, at Forbrugerombudsmandens afgørelse i hvert fald flugter med den principperne bag den funktionsbestemte ansvarsnorm, og at der således lægges op til, at ansvarsvurderingen skal foretages på denne måde. For erhvervsforhold kan det ikke konkluderes med lige så stor sikkerhed, men det synes i al fald nærliggende, at det samme gør sig gældende i disse tilfælde.

I kapitel 4 analyseres det, hvordan brugen af professionelle løsninger influerer på rådgiverens ansvar. Det konkluderes indledningsvist, at advokaten har valgfrihed i forhold til fremgangsmåden i en given opgave. Såfremt advokaten vælger at anvende en professionel løsning, vil advokaten stadig være kontraktspart og således ansvarlig for det arbejde, der udføres. Det konkluderes, at det er ligegyldigt for ansvarsbedømmelsen, om advokaten eller den juridiske rådgiver i sin rådgivning benytter en blyant, Microsoft Word, Karnov eller en professionel løsning.

Det har været nødvendigt at undersøge det ansvarsgrundlag, der gælder for advokaten med henblik på at undersøge, hvorvidt anvendelsen af professionelle løsninger kan føre til modifikationer af ansvarsgrundlaget. Udgangspunktet er, at advokaten er underlagt en faglig målestok, hvorefter der skal udvises den omhu og faglige dygtighed, som en klient med rimelighed kunne forvente. I visse tilfælde kan det dog ikke udelukkes, at man vil anvende en strengere culpavurdering.

Der findes endnu ingen praksis, hvor eksempelvis advokater pålægges et ansvar for ikke at have anvendt teknologiske løsninger såsom Karnovs domsdatabase. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at det kan anses for culpøst ikke at anvende en fremgangsmåde, der er meget

udbredt i advokatkrede. Dette må dog nødvendigvis også kræve, at den givne fremgangsmåde har en væsentlig sammenhæng med det resultat, der opnås, da det i princippet er ligegyldigt, hvordan advokaten når frem til sit resultat, i det omfang resultatet ikke i sig selv er ansvarspådragende. Denne konklusion må dog behæftes med en betydelig usikkerhed. Hvis advokaten ikke foretager en nærmere undersøgelse af rigtigheden af det resultat, en given professionel løsning kommer med, og således forholder sig i uvidenhed herom, vil det ikke kunne diskulpere. Advokaten vil således ikke kunne undskylde sig med, at løsningen altid har haft et rigtigt resultat de gange, det faktisk er undersøgt nærmere, og at advokaten derfor ikke havde grund til at tro, at der var fejl i outputtet.

Kandidatspecialets kapitel 5 behandler den erstatningsmæssige retstilstand vedrørende selvbetjenings fejlrådgivning. Det primære problem ved selvbetjeningsløsninger ses at være, hvorvidt de definatorisk er omfattet af rådgivningsbegrebet. Det konkluderes, at det efter omstændighederne kan være tilfældet, såfremt der sker en individuel tilpasning af rådgivningen. Dette står i modsætning til salg af standarddokumenter, hvor det er ligegyldigt, hvem klienten er. Der findes en række generelle krav til rådgivningen, som en selvbetjeningsløsning kan have svært ved at håndtere i sin rådgivning. Dette resulterer i, at det er nødvendigt til at foretage en indskrænkning af opgaverne. I visse tilfælde foretages indskrænkninger i et sådant omfang, at det ikke længere kan anses for fyldestgørende rådgivning. Det vil bero på en konkret vurdering af, hvorvidt opgaverne kan indskrænkes i en sådan grad, at en selvbetjeningsløsning kan håndtere dem. Det kan ikke udelukkes, at dette kan være tilladeligt gennem oplysninger om konsekvenserne heraf.

Generelt kan det siges, at legal tech ikke skaber store forskelle i ansvarsvurderingen for rådgiveren. Dette gælder i hvert fald for så vidt angår professionelle løsninger. Problemerne bliver større, når det gælder selvbetjeningsløsninger. Teknologien synes dog i dag ikke at række så langt, at juraen ikke kan følge med. Det er dog ikke utænkeligt, at der i den nærmeste fremtid opstår et behov for nye regler i takt med teknologiens udvikling. Her tænkes navnlig på problemer vedrørende ansvarssubjekt og ansvarsgrundlag. Spørgsmålet kan rejses, hvordan det eksempelvis vurderes, hvad en robot ved eller burde vide. Bevidsthedsniveauet er vel en del mere kompliceret for kunstig intelligens end for mennesker.

Litteraturliste

Retspraksis

Ugeskrift for Retsvæsen

- U 1946.205 Ø
- U 1958.968 Ø
- U 1978.653 H (U 1978.855 H som ikke kunne søges frem)
- U 1985.489 H
- U 1989.183 Ø
- U 1995.156 V
- U 1999.1922 Ø
- U 2000.424 V
- U 2000.1721 H
- U 2002.1444 H
- U 2002.1698 H
- U 2003.1679/2 H
- U 2004.1153 V
- U 2004.2209 Ø
- U 2005.45 V
- U 2006.2039 H
- U 2007.569 V

Forsikrings- og Erstatningsretlig Domsamling

- FED 1994.1532 V
- FED 1995.156 V
- FED 1997.820 V
- FED 1997.1709 V
- FED 2000.2555 Ø
- FED 2001.343 V

Lovforarbejder

- Betænkning om rådgiveransvar nr. 1362/1998
- Folketingstidende 2005-06, tillæg A 1978, L 65 som fremsat
- Folketingstidende 2005-06, tillæg B 925, betænkning over L 65

Bøger

- Bryde Andersen, Mads, (2002): *Ret & metode*, Gjellerup (Gads forlag), 1. udgave
- Bryde Andersen, Mads, (2005): *Advokatretten*, Advokaternes Serviceselskab A/S, 1. udgave
- Bryde Andersen, Mads og Lookofsky, Joseph, (2015): *Lærebog i obligationsret I - Ydelsen Beføjelser*, Karnov Group Denmark A/S, 4. udgave
- Evald, Jens, (2019): *At tænke juridisk*, Djøf Forlag, 5. udgave
- Eyben, Bo von, og Isager, Helle, (2015): *Lærebog i erstatningsret*, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, 8. udgave
- Gomard, Bernhard, (2002): *Moderne erstatningsret*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 1. udgave
- Halling-Overgaard, Søren, (2011): *Advokaters erstatningsansvar*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 3. udgave
- Jull Sørensen, Marie, (2011): *God skik for juridisk rådgivning - en retlig standard*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 1. udgave
- Jørgensen Økjær, Lars og Lavesen, Martin, (2016): *De advokatetiske regler kommenteret*, Advokatsamfundet, 2. udgave
- Langsted, Lars Bo, (2004): *Rådgivning I - det professionelle erstatningsansvar*, Forlaget Thomson A/S, 1. udgave
- Langsted, Lars Bo, (2012): *Den vædrede galease: om culpa, professionsansvar og andre begreber*, Djøf Forlag i Festskrift til Erik Werlauff (2012)
- Munk-Hansen, Carsten, (2017): *Den juridiske løsning*, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, 1. udgave
- Munk-Hansen, Carsten, (2018): *Retsvidenskabsteori*, Djøf Forlag, 2. udgave
- Samuelsson, Morten og Søgaard, Kjeld, (2009): *Rådgiveransvaret*, Forlaget Thomson A/S, 1. udgave

- Ulfbeck, Vibe, (2010): *Erstatningsretlige grænseområder - Professionsansvar, produktansvar og offentlige myndigheders erstatningsansvar*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 2. udgave
- Vinding Kruse, Anders, (1990): *Advokatansvaret*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 6. udgave
- Verner, Jørgen (1993): *Samvirkende advokaters erstatningsansvar og indbyrdes hæftelse*, Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 1. udgave

Tidsskrifter

- Bygholm, John, (2006): *Ny lov om juridisk rådgivning* i SR.2006.238
- Jull Sørensen, Marie, (2012): *Lov om juridisk rådgivning - hvad, hvem og hvorfor? Lov om juridisk rådgivning i et kritisk perspektiv* i RR.6.2012.24
- Jørgensen, Stig, (2001): *Et funktionsbestemt professionsansvar* i Retsvidenskabeligt Tidsskrift (Rettid)
- Munk-Hansen, Carsten, (2010): *Opgavebegrænsning i rådgivningsaftaler* i U.2010B.201

Internetadresser

- Alsop, Thomas, (2020): *Legal tech market revenue worldwide from 2019 to 2025*, Statista.com
<https://www.statista.com/statistics/1155852/legal-tech-market-revenue-worldwide/> (Pdf vedhæftet som separat bilag)
- Andersen, Lone, (2020): *Advokaters it-satsninger flirter med lovgrænser* - efter interview med Mads Bryde Andersen, Finans.dk
<https://finans.dk/tech/ECE11865823/advokaters-itsatsninger-flirter-med-lovgraenser/?ctxref=ext&fbclid=IwAR36QhQNjvt79FJrFi1yFdd3GzekhhNrnPrNt48-78goM-NXw0Lo2Ak8fbQ> (Pdf vedhæftet som separat bilag)

Bilagsoversigt

Bilag 1: Alsop, Thomas, (2020): *Legal tech market revenue worldwide from 2019 to 2025*, Statista.com

(<https://www.statista.com/statistics/1155852/legal-tech-market-revenue-worldwide/>)

Bilag 2: Andersen, Lone, (2020): *Advokaters it-satsninger flirter med lovgrænser* - efter interview med Mads Bryde Andersen, Finans.dk

(<https://finans.dk/tech/ECE11865823/advokaters-itsatsninger-flirter-med-lovgraenser/?ctxref=ext&fbclid=IwAR36QhQNjvt79FJrFi1yFdd3GzekhhNrnPrNt48-78goM-NXw0Lo2Ak8fbQ>)

Bilag 3: Samarbejdsaftale

Bilag 4: Procesafsnit

Antal anslag

Ordoptælling

?

×

Statistik:

Sider	73
Ord	23.770
Tegn (uden mellemrum)	141.878
Tegn (med mellemrum)	165.524
Afsnit	224
Linjer	2.048

Medtag tekstfelter, fodnoter og slutnoter

Luk